

Roj A ME

NUMBER 7 MAGAZINE 2023-2024

#kurdistan zone

گۆفارا رۆژا مه تا نها ٤ چوار رۆژنامه نڤیسین فهرمی سازدایه
ل "سه ندیکا رۆژنامه نڤیسین هه ریمما کوردستان-دهۆک"
و دیسانژی ٢ دوو رۆژنامه نڤیسین نیف دهوله تی به رهه م ئیناتییه.

PRESS

هينگی بزانه! ته پاشهروژا تپهپاندى
 ل دهما تو د خوازی بگههیی
 ژبهركو، بوری و داهاتوو
 وهك ئاقابوون و ههلاتنا روژی نه
 ئه گهرا! تهفيا پاشهروژی دهربازبکی،
 ل هيفيا ههلاتن و ئاقابوونا روژی نه مینه .

هوشمه ندييا گوڤارا روژا مه ئه وه/

"شكهستنا هيفيین تاکهك كورد، شكهستنا قهومی كورده،
 له وړان دی! دا رابن ئیکودوو هه مپیژبکن و بینه مالهك،
 كا چهوان ئه م بووینه ملله تهك و دخوازن بینه وهلاتهك".

گوڤارا روژامه... 1+1=0

8/6/2023

KURDISTAN

2023 – 2024

*ژماره‌ی متمانه له "سه‌ندیکای رۆژنامه‌نوسانی کوردستان (851)".
رۆژا مه، گۆقاری "نه‌ته‌وه‌ی و روشنه‌زری".
ته‌وه‌ری ژماره / "زیه‌نی و ده‌باره‌ی پرس‌ی ژن".
به‌ره‌م ژلای‌ی / چاپخانه‌ی کاسپین.

#KURDISTAN ZONE

Roj A ME magazine team... **PRESS**

خۆدانی ئمتیازی: دلیر دلیرین / **International journalist IFJ**

شیرهتکار: داخاز ئه ره دنی / **International journalist IFJ**

سه ره رشتی نقیسینی: ئاهورا کوردستانی

نقیسه ران: ئه فراح فارس & فاتما مزوری & ئازاد مزیری

وه رگیان: تاهر پیرموس & ئه حمده حاجی & جیران شه کر

زمانقان: نیروژ عزهت

خانبه ندی: دلغین شه مال

دیزاینه ر: جیلان روژبه یانی & نارین کوردم

پارێزه ر: هه لات مزوری & ریال علی قادو

په یامنیتر: نوژین عابد & ئالان دوسکی & قودرهت کوردی

فوتوگرافه ر: یوسف ئاکره ی & پرژین محمده & دلشاد نزار

راگه هاندن: لازم هه رکی & زه کیا ریکانی & نورجان دهوکی

P
R
E
S
S

J
O
U
R
N
A
L
I
S
T

Roj A ME magazine

-Email: Rojame1234@gmail.com

-TL : +964 750 7391120

پیرست:

1-	"بیشه کی"	داخاز ئه ره دنی	7
2-	"مرۆف نه بتنی بوونه وهری ئه ردیه"	دلیر دلیرین	8
3-	"پرسی توندوتیژی دژ به ژنان"	د.شهونم یه حیا	10
4-	"دادپه وهری کومه لایه تی له جیهاندا"	فاتما مزوری	14
5-	"فهلسه فهیه کی کوردی بو ژیان"	ئاهورا کوردستانی	18
6-	"قیامت"	ئالان دوسکی	22
7-	"گه نجانی داهاتوو"	افراح فارس	26
8-	"گه نجین گوڤارا رۆژا مه"	تاهر پیرموس	28
9-	"رۆلی ئافره تی کورد له بزافی نه ته وهی"	دلفین شه مال	30
10-	"په رستگه ها لالش"	فاتما خلیل	32
11-	"مرۆفایه تی"	نارین ئازاد	34
12-	"ده ریا رهش"	نهرمین دهۆکی	35
13-	"ههستی نیشتمانی و نه ته وهی"	عبدالله گه ردی	36
14-	"ناوی کورد له چیه وه هاتوو"	شه ربه ت گوهدار	38
15-	"شوره شی چاندنی ل کوردستانی"	عمران هه رکی	39
16-	"به نگه ل سه ر دیروکا کوردان"	ئازاد مزیری	40
17-	"کلتۆری کوردان"	کاژین فارس	41
18-	"ناحیه ی دینا"	کوردستان یاسین	42
19-	"خاتوون میر خانزاد"	سه میان فه تاح	44
20-	"فروتنا ژنین خوراسانی"	حه مزه ته مه ری	46
21-	"بارودوخین هه ریما کوردستانی و عیراقتی"	هه لات مزوری	48
22-	"خۆه پێشاندان نه مافه کی ره هایه!"	ریال علی قادو	50
23-	"گوڤرانکاری به شیوازی ئاشتیانه"	شانیا سلیمانی	53
24-	"زمان"	نیرۆژ عزه ت	54
25-	"ده رباره ی ژیا نی که سایه تییه کان"	ئه حمه د حاجی	57
26-	(چالاکین گوڤاری و زۆنی کوردستان)	دلشاد نزار	62
27-	"زه رده شت وه ها په یفی"	کوفان سندی	72

*گه نجانی هه ریمی کوردستان / رۆژنامه نوسانی گوڤاری رۆژا مه.

راویژکار/داخاز ئه‌ره‌دنی

پیشنفیس:

International journalist IFJ

KURDISTAN – DUHOK 8/6/2023

هێژایان ئەم وه‌کو ئەندامین فیداراسیونا رۆژنامه‌فانین جیهانی و رۆژنامه‌نفیسین (گۆفارا رۆژا مه) ل هه‌رێما کوردستانا عیراقی، مه‌خواستیه ئەم ئەفجاره جیاوازتر ژ جارین بووری ل کوردستانا عیراقی و جیاوازتر ژ گۆفارتین جیهانی، کاره‌کی تازه‌تر و نووتر ئەنجام بدن؛ وه‌ک په‌یامه‌ک بۆ مرۆف دوستیا کوردان بۆ جیهانی، هه‌روه‌سان وه‌ک بزافه‌ک ژبو پتر پیشداڕین و خزمه‌تا مرۆفایه‌تی ل سهر رۆی زه‌مینی.

له‌وران د ئەفج جاریدا ئەم هه‌لگرێ په‌یامه‌ک مرۆفایینی و فیلسوفینه، مه‌ ئەفجاره خواستیه ئەم کولتوری کوردستانی ژبو جیهانی بدن باسکرن و پرسا ژنا کورد بکن بابه‌ت، هه‌م ژلای زیهنی فه‌ و هه‌م ژلای نه‌ریت و تیتالان فه‌ و هه‌م ژلای دیرۆکی فه‌؛

زنده‌باری وی چه‌ندی کوردستان فه‌دگه‌رت بۆ نه‌ته‌وه‌یین سه‌رده‌مێن که‌فن، ئەوین تانها نه‌ماین وه‌ک زمان و کولتور، به‌لی ژبه‌ر به‌رخۆه‌دانیدان و ره‌سه‌نه‌تیا ئەفی گه‌لی و خه‌بات و قوربانیدان ژبو بده‌ستقه ئیناننا دیموکراسی و مافی خۆه‌ بی مرۆفی وه‌ک هه‌می نه‌ته‌وه‌یین نها خۆدان وه‌لات و زمانێ فه‌رمی ل جیهانی؛ تانها ل باشوری کوردستانی کورد ب سایا بزافا نه‌ته‌وه‌ی بارزانی بی بشیوازه‌کی ئاشتیانه و مرۆف دوستانه‌ بزافا مان و سه‌لماندنا خۆه‌ دکن ل ناف وه‌لاتین ده‌وروبه‌ردا.

 $1+1=0$

"مرۆف"

نه بتنى بوونه وهرهك
ئهردييه."

KURDISTAN-ZAKHO

ژلايی / دلیر دلیرین... International journalist IFJ

"مرۆف بوونه وهری ئاسمانییه و ئهردی ل ئاسمانییه"

ژبهری ئهم هزرېكن ، ئهری كا ئهم بوونه وهرین ئاسمانی په یوه نیدارن یان نه ؟ دقیت ئهم وی راستی بیژن ، كو ئهرد بخوه ژی یی ل ئاسمانی و ئهم مرۆف و ههر تشت بوونه وهرین ئاسمانییه .
ئهم ب باوهرن و گه هشتینه وی راستی كو ، جیناتین مرۆفی به شهك ژ سروشتییه و به شهك ژ دهرقهی سروشتی ئهردییه.

تاكو ، دیتن و بوچونیت مه پتر بهینه سهر راست کرن ، كو مرۆف ژ جاندار و گیانه وهریت سهر روپی ئهردی و گشت بوونه وهرین ئهردی جیاوازه ؛ نه بتنی به شهك ژ سروشتی ئهردی ، دوو جیاوازی ل سیفاتین مرۆفاندا ییت ههین ، تاكو ئهم بساناهی باوهرېكن بتنی مرۆف نه بوونه وهرهك ئهردییه ، به لکی ! دهستهك دهرهکی و ژ دهرقهی سروشتی د سازکرن و اندا ههیه.

۱- د هزرکرنیدا پيش دكهفت و داهینانی دکت ، گوهرتنان دکت ، ئهفه وی راستییا دسهلمینت ، كو بوونه وهرین ئهردی پيشناکهفن ، ئهگه ره په یوه نیدییهك هوشمهندی و جیناتی نه بت دگه ل جیناتین بوونه وهرین جههك دی.

۲- خوّه ل سه ر سروشتی زال دکت ، و گوهورینا د سروشتیدا دکت ، و دخوازت سروشتی بگوهرت.

۳- خوّه ژ بوونه وهرین سهر ئهردی جیاواز دینت ، هزر دکت (ئهف ئهرده نه جهی وانه ؛ دی پشتی مرنی ژ ئهفی ئه ردی دهرکهفن و چنه جههك ههر وهره).

ديسان وهك بوونه وه رین دی یین ئه ردی ره فتاری ژی ناکت.

۴- د سکس کرنیدا ، مرۆف تاكه بوونه وهری ئهردییه دکارت سکسی دگه ل خوّه دابکت ، ئهگه ر بتنی ژی بت به لی ، گیانه وهر و بوونه وهرین دی نه شین فی بکن ئهگه ره گهزهك ههفدژ ل بهرامبه ر نه بت.

سكس د سادهترین پیناسه دا (ئەو کریارا بەردەواما هەبوونی یە، ئەگەر تۆ دگەل ئیکێ نەکی دی دگەل خۆه کی).

۴-دیسان جارن مروف نە پیتفی ب خۆاندنی نە هەتاكو هندهك تشتان بكن یان ئەنجام بدن. بەلكو جارن هەیه مروف ب جیناتا ئانكو ب DNA پیتفییه هەست بكت و کاربكت داکو بشیت داهینانی بکت.

خۆاندن بتنی مروفان فیرکت، بەلی مروفی ناکتە داهینەر هەمی دەمان و لەهەمی بواران. بەلی کەسی ب ژیر ئەوه بی هیشتا نزانیبب بزانت....DNA....وینەیهک ب واتەیاکا تایبەت.

ئەری راستە "ئەرد ئەو جەهیه،

بی بوونەوهرین ل سەر دژین

ب خۆارنا ئیکودوو دژین!"

ئەم بوونەوهرین ئەردی رۆژانە ئیکو دوو دخۆن، بو نموونە:- (ئەم مروف رۆژانە هندهك جورین گیانەوهران دخۆن، لی دیساژی، لەهەم ئەم مروف ژی دمرن بەکتیا و بوونەوهرین د ناف ئەردیدا مه دخۆن).

"ئانکو ئەم دشین بیژن ئەرد مەترسیدارترین جەه د گەردوونیدا ،

ژیۆ هەبوون ژیانکرنا جانداران."

لەوران مه چ جەین دیتر تانها د زانستیدا زانیاری لسەر نینن ، کا ئەوژی "ئەری جەهک دیتر وهك ئەردی هەیه؛ کو ژیان ل سەر بتن و بوونەوهرین ل سەر دژین ب خۆارنا ئیکودوو، بەردەوامی بدن مان و هەبوونا خۆه تا بژین و ژناف نەچن!

بەلی، تشتی سەیر ئەوه لەهەم تۆ دیژی مروفه کی تۆ دیندەمی و بوونەوهر خۆهری! ئەو دی ل هەمبەری فی ئاخفتنا ته بیگونههیا خۆه دەریخت ، راگههینت ئەف چەندە دیاردەیهک سروشتییه، کو ئەم هندهك جورین بوونەوهران دخۆن ، خۆدایه کی ئەف چەندە ژیۆ مروفان دروست کرییه.

"پرسی توندوتیژی دژ به ژنان

و دوایزمی کولتور"

د.شهونم یه حیا

Kurdistan-hewler

پرسی توندوتیژی دژ به ئافره تان ئه وهنده پرسیکی ئاسایی و ئاسان نییه لئی بیدهنگ بین و قسه و کاری له سه ره نه کریت و به رهنگاری نه بینه وه، چونکه توندوتیژی دژ به ژنان واته توندوتیژی دژ به کومه نگه، بویه پیویسته له دیدیکی زانستیانه وه ئاراسته بکریت، هه ره ئه مه ش بووه ته هوی ئه وهی که چه ندان ریکخراوی نیوده وه له تی و ناوخۆیی و ناوهندی داگوکیکردن له پرسى ژنان دابمه زرین بو ئه وهی کومه نگه به گشتی به ره و ئاراسته یه کی تۆلیرانستر واته لیبوردیهیتر به رن. دیاردهی "کوشتن" خۆی له خۆیدا چ ژن یان پیاو بکوژریت، پرۆسه یه کی نامه نتیقی و نائه خلاقیهی و تاوانیکه به هه موو پیوه ره کان که بو تاوانکاری دانراوه.

خودی پرسیاره که ت، کوشتنی ژنی کورد له هه نده ران، به بروای من ئه مه په یوه ندی به شوینه وه نییه ئه وه نده ی په یوه ندی به عه قله وه هه یه، واته ئه نجامدانی کرداریکی وا په یوه سته به جوړی بیرکردنه وه ی پیاوی کورده وه وه ک تاکیک که له ناو پرۆسه یه کی کولتووری داخراودا په روه رده کراوه، له گه ئیدا گه وره بووه، بووه ته به شیک له ژبانی، به حوکی کاریگه ربوونی به کارلیک و په یوه ندیه کومه لایه تییه کان، چونکه تاکی کورد له ناو بونیادیکی کومه لایه تی زۆر توخ و قوولدا تواوه ته وه، پرۆسه ی له بیرچوونی ترادیسۆنه کان ئه وه نده ئاسان نییه، بووه ته به شیک له دروستبوونی که سایه تی ئه و ئه گه ره دهره وه ی کومه نگه ی کوردییش بیت، به لام به عه قل (ملتزمه - engage) پابه نده به عه قل و بیرکردنه وه و

ویژدانی کۆ نهك به شوین، بۆیه دهبینین دواى چهند سال له گۆرینی پینگه ی جوگرافیایی؛ ههر هه مان رهفتار دهکات، وهك ئه و کهسه ی که له ناو کۆمه لگه ی کوردی بژی.

خیزانی کورد له هه نده ران چهن دین گیروگرفتی هه یه، گرن گترینان سه پاندنی کولتووری خێله کی به سه ر نه وه کانیا ندا. خیزانی کوردی چونکه له بنه ره ته وه له جووری خیزانی تیکه لاره و تاك نه یه توانیوه له ده ره وه ی چوارچیوه ی خیزان ژیا نیکی تایبه تی هه بیته، په یوه ندییه کانی به ستراره ته وه به ئەندامانی خیزانه که یه وه و زۆربه ی کات سنووری په یوه ندییه کانی شی دیاریکراو بووه، ده بینین کاتیک خیزانیکی کورد روو له ئەورووپاش دهکات، ههر له سه ر هه مان رهفتاره، چونکه به رپرسی خیزان دایک یان باوک، ئەوان بۆخو یان له چوارچیوه ی پرۆسه یه کدا گه وه ره بوون له زانستی کۆمه لناسیدا پێی ده ئین پرۆسه ی به کۆمه لایه تی بوون (سۆسیۆلیزاسیۆن)، به حوکمی ئه وه ی ئەوان ناتوانن ئاوا به ئاسانی لێی ده ربه چن، بۆیه ههر هه مان عه قلیهت ده بیته په ره رده کاری نه وه کان له وێ.

بۆیه نه وه ی نوێی کورد له ئەورووپا هه میشه له کیشه دان له نیوان دوا لیزمی بوون له که سایه تی و له کولتووریدا یه، بگره ئەوان ده بنه قوربانی دوو کولتووری، راگرتنی کولتووری کوردی و پابه ندبوون پیه وه له ئەورووپا له لایه ن خیزانی کورده وه، من به په لێ یه که م بۆ ترس له لۆمه و گله یی خه ئک، واته که وتنه ژیر باری ویژدانی جه معی کۆمه لگه ی کوردی ده یگه رینه وه، راسته ئەوان دوورن، به لām هۆکاره کانی په یوه ندی کردن ئەمرۆ زۆر ئاسان بوون، ئەمه ش هۆکاریکی تره له سه ر تاکی کورد که رهفتار و هه لسوکه وتی ئەوان زۆر به ئاسانی و به خیزایی بگاته کۆمه لگه ی کوردی. جگه له مه، هۆکاریکی تر ئاستی

زانستی خویندهواربوونی له ناو خیزاندا، هەر چهنده ئەمه رێژهییە، چونکه نموونه لەسەر ئەوه هەیه که کچیکی کورد له لەندن پەيوه‌ندی له گەل کورێکی عەرەبدا دەبێت، دیاره چەندین جار کورە که پەنا دەباتە بەر ئەو خیزانه کورده تا کچه‌که‌ی پێ بدەن و هاوسەرگیری له‌گەڵدا بکات، باوکی کچه‌که ئەگەرچی له ئاستیکی زانستی بێندیشدا، بەلام هەر رەزամەندی لەسەر ئەنجامدانی ئەم پرۆسە هاوسەرگیریە نادات. بە حوکمی تیکە‌لا‌بوونم له‌گەڵ کولتوری بێگانه و شارەزابوون له شێوازی ژیا‌نیان، بۆم بە‌دیار که‌وت که خیزانی کوردی تا راده‌یه‌کی به‌کجار زۆر داخراوه و پابه‌نده به کولتور و ئەم داخراویە‌یش بێگومان گرفت و کێشه‌کانی زیاتر کردووه، بە‌تایبه‌تی بۆ رەگه‌زی مێ و کاریگه‌ریه‌کی نیکه‌تیفی له‌سەر ئاینده‌ی مێ دروست کردووه، بە‌تایبه‌تی‌یش له‌ رووی بێگه‌یتانی خیزانه‌وه. جگه له لایه‌نی ئایینی که رینگه‌ر بووه، لایه‌نی کولتوری و سیاسیی به‌ر‌به‌ست بوون. ئەم پارادۆکسه له که‌سایه‌تی و له کولتوری تاکی کورد، بێگومان مە‌ملانی و کێشه‌ی لێ ده‌که‌وتنه‌وه تا ده‌گاته به‌کلا‌ی‌بوونه‌وه‌ی پرسه‌کان.

توندوتیژی دژی ژن له ئەوروپا و ئەمەریکا تە‌نیا له‌لایه‌ن کورده‌وه ئە‌نجام نادریت، بە‌لکو له‌لایه‌ن ئە‌وروپیه‌کانیش‌وه هەمان توندوتیژی هەیه. بۆ قسه‌کردنیش له‌سەر ئەم پرسه، گرنگه باس له‌و توندوتیژیانه بک‌ریت که به‌ شێوه‌یه‌کی گشتی له‌سەر ژنان هەیه، نه‌ک تە‌نیا ئافره‌تی کورد، بگره‌ زۆربه‌ی ژنانی ئە‌وروپاش سه‌ره‌رای توندوتیژی یاسا‌کانیان که زۆر به‌زه‌حمه‌ت یاخود به‌ده‌گمه‌ن تا‌ک ده‌توانیت لێ ده‌رباز ب‌بیت، که‌چی ده‌بینین هێشتا پراکتیک‌کردنی توندوتیژی دژ به‌ ژنان له‌ به‌رزبوونه‌وه‌دا‌یه له‌نیوان تو‌یژه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا، دیاره ئەم به‌رزبوونه‌وه‌یه‌ش به‌ پێی راپۆرتی ریک‌خراو و ئە‌نجومه‌نه‌ نیوده‌وه‌له‌تییه‌کان زانراوه. بۆ نموونه: به‌ پێی راپۆرتی ئە‌نجومه‌نی ئە‌وروپا که له 47 وڵات پێک هاتووه بۆ دا‌کوکی‌کردن له‌ مافی مرۆف و دیموکراسی و پاراستنی سه‌روه‌ری یاسا، تێیدا ئاماژه به‌وه ده‌کات که وا ئافره‌تان له هه‌موو ناوه‌نده کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا رووبه‌رووی توندوتیژی ده‌روونی و جه‌سته‌یی و زا‌ره‌کی ده‌بێته‌وه که له ئە‌نجامدا ده‌بێته‌وه‌ی دروست‌بوونی چه‌ندان نه‌خۆشی درێژ‌خان و کاریگه‌ری له‌سەر که‌م‌خو‌راکی و که‌م‌خه‌وی و زیاد‌بوونی ماده‌ بیهۆشکه‌ره‌کان له‌سەر ئافره‌ت ده‌بێت، بۆ نموونه له وڵاتی و ه‌کوو به‌ریتانیا، پۆلیسی ئە‌و وڵاته هه‌موو ده‌قه‌یه‌ک پە‌یوه‌ندیان پێوه ده‌ک‌ریت بۆ به‌هانا‌وه‌چوونی قوربانییه‌کانی توندوتیژی خیزانی، هه‌روه‌ها له ئینگلته‌را هه‌فتانه ئافره‌تیک ده‌بێته‌ قوربانی له‌سەر ده‌ستی می‌رده‌که‌ی یاخود هاو‌ریکه‌ی، ئە‌مه‌ش به‌ پێی راپۆرت‌ه‌کانی ساسیکس.

هه‌روه‌ها به هه‌مان شێوه له راپۆرتی ئە‌مسالی نه‌ته‌وه یه‌گه‌رتووه‌کانیشدا ئاماژه به به‌رزبوونه‌وه‌ی شێوازه‌کانی توندوتیژی دژ به ئافره‌تان له لێدان و سووکایه‌ت‌پێ‌کردن و ده‌ست‌دریژی سیکسی... هتد ده‌کات، جگه له‌و توندوتیژیانه‌ی که رووبه‌رووی ئافره‌تان و مندالان ده‌بنه‌وه له ئە‌نجامی شه‌ر و مە‌ملانی چه‌ک‌دارییه‌کان، چونکه نا‌ئارامی و مە‌ملانی‌کان کاریگه‌ری راسته‌خۆیان له‌سەر زیاد‌بوونی توندوتیژی ده‌بێت جگه له فاکته‌ره کولتورییه‌کان. له وڵاتی و ه‌کوو ئە‌مه‌ریکا، هه‌ر 6 خوله‌ک جارێک ئافره‌تیک ده‌ست‌دریژی ده‌ک‌ریته‌ سه‌ری. له وڵاتی و ه‌کوو مه‌کسیک، 9 خوله‌ک

جارێك. هەر له ئەمەریكا سالانه شەش ملیۆن ئافەرت لەلایەن مێردەکانیانەوە دووچاری لێدان دەبنەو و زیاتر له (400)یشیان بە هۆی لێدانەو دەکوژرێن. له ولاتیکی وه کوو ئەلمانیا، سالانه 52%ی ئافەرتان رووبەرۆی دەستدریژی سێکسی (تحرش) دەبنەو و 45000 ئافەرت سالانه له ترسی توندوتیژی خێزانی مال بەجێ دەهێلن. له فەرەنسا، چوار رۆژ جارێك ئافەرتێك لەلایەن مێردەکیهه دەکوژرێت. له ئیسپانیا رۆژانه ئافەرت لهسەر دەستی مێردەکی ده کوژرێت. بۆیه من پێم وایه له ئەنجامدانی کردەى توندوتیژی دژ بە ژنان له هەر کۆمه‌نگه‌یه‌ك بێت، ئەورووپا یان کوردی بێت، هیچ جیاوازییه‌کی نییه، چونکه توندوتیژی هەر توندوتیژییه له رووی کردارهوه، بەلام له رووی شیوازهوه رهنگه جیاواز بێت.

بۆ نموونه؛ له کۆمه‌نگه‌ی کوردیدا دەستدریژی سێکسی به بهراورد له گه‌ل کۆمه‌نگه‌ی ئەورووپی

که‌متره، ئەمەش به هۆی کاریگه‌رییه‌کانی
ئایین یاخود تراسۆنه‌کانه‌وه بێت.

جیاوازییه‌کی تر له رووی رێژهه‌یه، بێگومان کۆمه‌نگه‌یه‌کی وه کوو فەرەنسا یان ئەلمانیا یان ئەمەریکا به حوکمی ئەوه‌ی له کۆمه‌نگه‌ی کوردی گه‌وره‌ترن، بۆیه رێژه‌ی تاوان و توندوتیژییه‌کانیش تێیاندا زیاتره. جیاوازییه‌کی تر له رووی جێبه‌جێکردنی یاساکان و سه‌پاندنی سزاوه، له کۆمه‌نگه‌ی کوردیدا به‌م دوایانه یاساکان فشار و سزایان توندتر کرد له‌سەر ئەو که‌سانه‌ی که توندوتیژی دژ به ژنان ئەنجام ده‌دهن و حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان چه‌ندان ناوه‌ند و رێکخراوی دامه‌زراند بۆ ئەوه‌ی به شیوه‌یه‌کی رێکخراوتر داکوکی له پرسی ئافەرت بکریت و یاساکان جێبه‌جێ بکریت له‌سەر بکوژی ئافەرت به‌ ناوی شه‌ره‌فه‌وه، ده‌نا پێشتر بکوژی ئافەرت زۆر به‌ئاسانی له‌و تاوانه‌ ده‌رباز ده‌بوو به‌ ناوی "غسل عار"، به‌لام له کۆمه‌نگه‌ ئەورووپییه‌کاندا شتێک نییه به‌ ناوی "غسل عار" هه‌و و یاسابه‌ك بێت بۆ ده‌ربازبوونی ئەو که‌سانه‌ی که ژن ده‌کوژن، به‌ئکوو یاسا وه کوو تاوانبارێك حوکمی له‌سەر ده‌دات.

"دادپهروهه‌ری کۆمه‌لایه‌تی

له جیهاندا".

نووسهر / فاتما مزوری

KURDISTAN-HEWLER

دادپهروهه‌ری کۆمه‌لایه‌تی بابته‌تیکه که له‌م سالانه‌ی دواییدا له پێشه‌نگی زۆریک له گفتوگۆ و بابته‌کاندا بووه. ئاماژه‌یه بۆ ئه‌و بیروکه‌یه‌ی که هه‌موو تاکیک شایه‌نی مامه‌له و ده‌رفه‌تی یه‌کسانه، به‌بێ گویدانه ره‌گه‌ز و مه‌یلی سێکسی، ئاین، یان باری ئابووری کۆمه‌لایه‌تی. به‌داخه‌وه له زۆر شوینی جیهان هه‌یشتا دادپهروهه‌ری کۆمه‌لایه‌تی راستی نییه و زۆر که‌سێش رۆژانه رووبه‌رووی جیاکاری و نادادپهروهه‌ری ده‌بنه‌وه.

یه‌کیک له گه‌وره‌ترین ئاسته‌نگه‌کان له گه‌یشتن به دادپهروهه‌ری کۆمه‌لایه‌تییدا، بلابوونه‌وه‌ی جیاکاری سیستماتیکه. ئه‌مه‌ش ئاماژه‌یه بۆ ئه‌و شیوازه‌ی که یاسا و سیاسه‌ت و نۆرمه کۆمه‌لایه‌تییه‌کان ده‌توانن پێکه‌وه کاربکه‌ن بۆ دروستکردنی ده‌رئه‌نجامی نایه‌کسان بۆ گروپه جیاوازه‌کانی مرۆف. بۆ نمونه، له زۆریک له ولاتان، ژنان له‌وانه‌یه له شوینی کاردا رووبه‌رووی جیاکاری ببنه‌وه، مووچه‌ی که‌متر و ده‌رفه‌تی پێشکه‌وتنیان که‌متره له چاو هاوتا پیاوه‌کانیان. به هه‌مان شیوه‌ش ره‌نگه که‌مینه ره‌گه‌زییه‌کان له بواری نیشته‌جیبوون و په‌روه‌رده و دادپهروهه‌ری تاوانکاریدا رووبه‌رووی جیاکاری ببنه‌وه، به ده‌رفه‌تی که‌متر و مه‌ترسی زیاتری ده‌رئه‌نجامه نه‌رێنیه‌کان.

یه‌کیک له کلێله‌کانی گه‌یشتن به دادپهروهه‌ری کۆمه‌لایه‌تی بریتیه‌یه له چاره‌سه‌رکردنی ئه‌م پرسه سیستماتیکانه. ئه‌مه‌ش ره‌نگه گۆڕینی یاسا و سیاسه‌ته‌کان بێت بۆ نه‌هه‌یشتنی جیاکاری، هه‌روه‌ها

بهره‌وپی‌ش‌بردنی هۆشیاری و تیگه‌یشتنی زیاتر لهو رینگایانه‌ی که جیاکاری سیستماتیکی ده‌توانیته کاریکه‌ری له‌سه‌ر ژیا‌نی خه‌تک هه‌بیته.

سه‌ره‌رای نه‌وه‌ش، له‌وانه‌یه بریتی بیته له به‌هیزکردنی تاک و کۆمه‌نگاکان بۆ گرتنه‌به‌ری رپوشوین له دژی جیاکاری‌یاکان و داواکرنی یه‌کسانی و دادپه‌روه‌ری زیاتر.

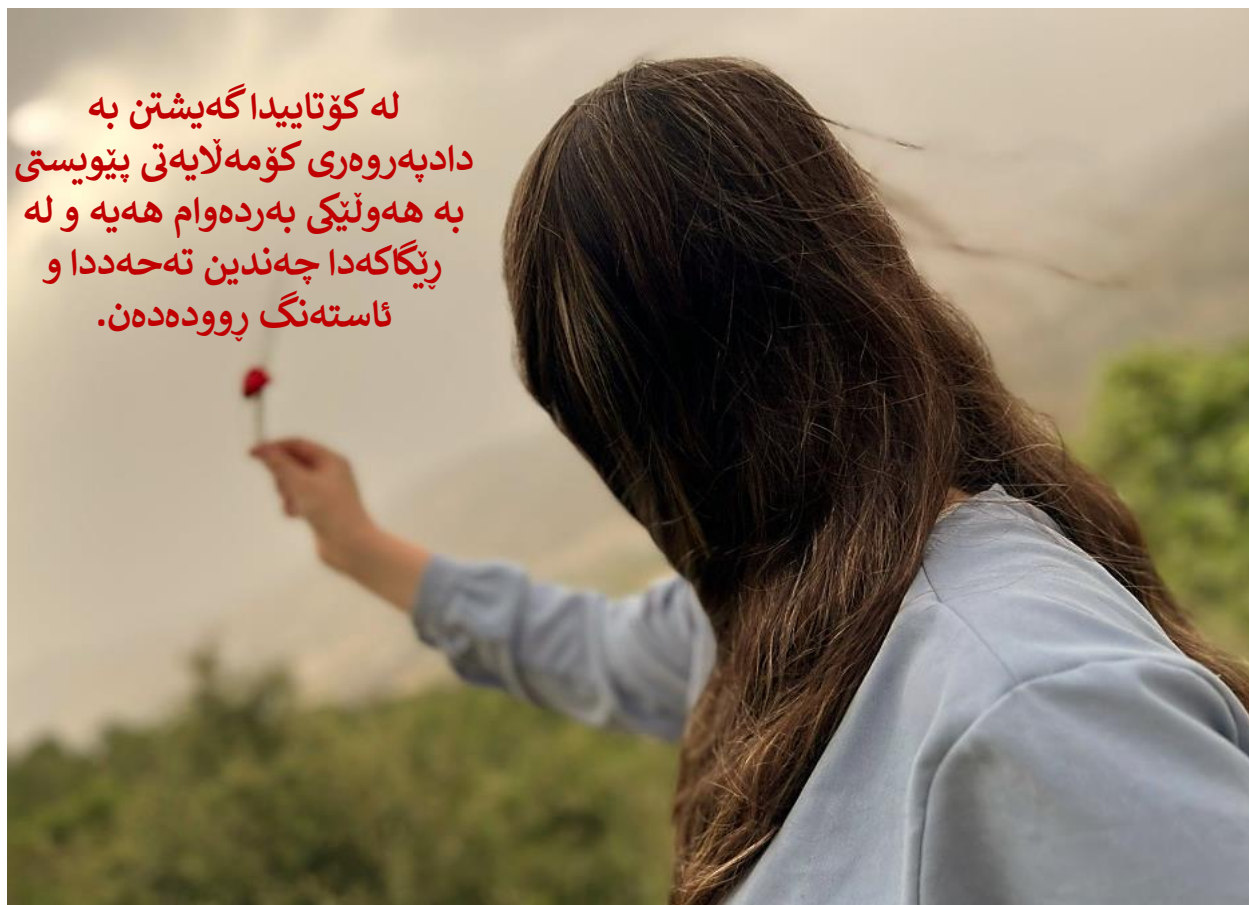
لایه‌نیکی گرنگی دیکه‌ی گه‌یشتن به دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی، پیویستی به چاره‌سه‌رکردنی ره‌گ و ریشه‌ی نایه‌کسانییه.

ئه‌مه‌ش هۆکاره‌کانی وه‌ک هه‌ژاری، نه‌بوونی ده‌ستراگه‌یشتن به خویندن و چاودیری ته‌ندروستی و جیاکاری له‌سه‌ر بنه‌مای هۆکاره‌کانی وه‌ک ره‌گه‌ز، ئاراسته و مه‌یلی سیکسی ده‌گریته‌وه. به چاره‌سه‌رکردنی ئه‌م پرسه بنه‌ره‌تیانه، ره‌نگه بتوانیته گۆره‌پانیکی یه‌کسانتر دروست بکریته، که هه‌موو تاکیک ده‌رفه‌تی سه‌رکه‌وتن و گه‌شه‌سه‌ندنی هه‌بیته.

بۆ به‌دییه‌نیانی
دادپه‌روه‌ری
کۆمه‌لایه‌تی، گرنکه
تاک و پیکه‌اته‌کان
پیکه‌وه کاربکه‌ن
به‌ره‌و ئامانجه
هاوبه‌شه‌کان.

ئه‌مه‌ش ره‌نگه بریتی بیته له رپیکه‌ستی ناره‌زایه‌تی و گردبوونه‌وه، به‌شداریکردن له داکوکیکردن و په‌روه‌رده‌کردن و پشتگیریکردنی ئه‌و رپیکه‌راوانه‌ی که کارده‌که‌ن بۆ به‌ره‌وپی‌ش‌بردنی دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی. هه‌روه‌ها له‌وانه‌یه بریتی بیته له دروستکردنی ده‌رفه‌تی گفتوگۆ، که تاکه‌کان له پاشخانی جیاوازه‌وه ده‌توانن کۆبینه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌زموون و دیدگا‌کانیان به‌یه‌که‌وه باس بکه‌ن.

له کۆتاییدا گه‌یشتن به
دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی پێویستی
به هه‌ولێکی به‌رده‌وام هه‌یه و له
رێگا‌که‌دا چه‌ندین ته‌حه‌ددا و
ئاسته‌نگ رووده‌ده‌ن.

به‌لام به پیکه‌وه کارکردن و پابه‌ندبوون به ئامانجی یه‌کسانی زیاتر و دادپه‌روه‌ری بۆ هه‌مووان، ده‌کریت جیهانیکی دروست بکریت که هه‌موو تاکیک ده‌رفه‌تی نه‌وه‌ی هه‌بیت بگاته توانای ته‌واوی خۆی.

له زۆر رووه‌وه گه‌یشتن به دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی فه‌رمانیکی نه‌خلاقیه‌یه. هه‌موو تاکیک شایه‌نی نه‌وه‌یه که به که‌رامه‌ت و رێزه‌وه مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا بکریت و ده‌ستراگه‌یشتن به‌و سه‌رچاوه و ده‌رفه‌تانه‌ی که پێویستن بۆ به‌رپه‌وه‌بردنی ژیا‌نیکی پر له‌ خۆشی. کاتیک دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی به‌ده‌ست نه‌هێنریت، ده‌کریت بیه‌تته هۆی ده‌ره‌نجه‌ی نه‌رینی بۆ تاک و کۆمه‌لگا، وه‌ک هه‌ژاری، بیکاری، ده‌ره‌نجه‌ی خراپی ته‌ندروستی و نا‌ئارامی کۆمه‌لایه‌تی.

جگه‌ له‌وه‌ش دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی ته‌نها پرسێکی دادپه‌روه‌ری نییه، به‌لکو پرسێکی پراکتیکییه. کاتیک تاکه‌کان له به‌شداریکردنی ته‌واو له کۆمه‌لگادا دوور ده‌خرینه‌وه، ده‌توانیت بیه‌تته هۆی له‌ده‌ستدانی ده‌رفه‌ته‌کان و له‌ده‌ستدانی توانای گه‌شه‌کردن. له‌به‌رامبه‌ردا کاتیک ده‌رفه‌تی سه‌رکه‌وتن بۆ هه‌موو که‌سێک ده‌ره‌خسیندریت، ده‌کریت بیه‌تته هۆی دا‌هینان و پێشکه‌وتنی زیاتر.

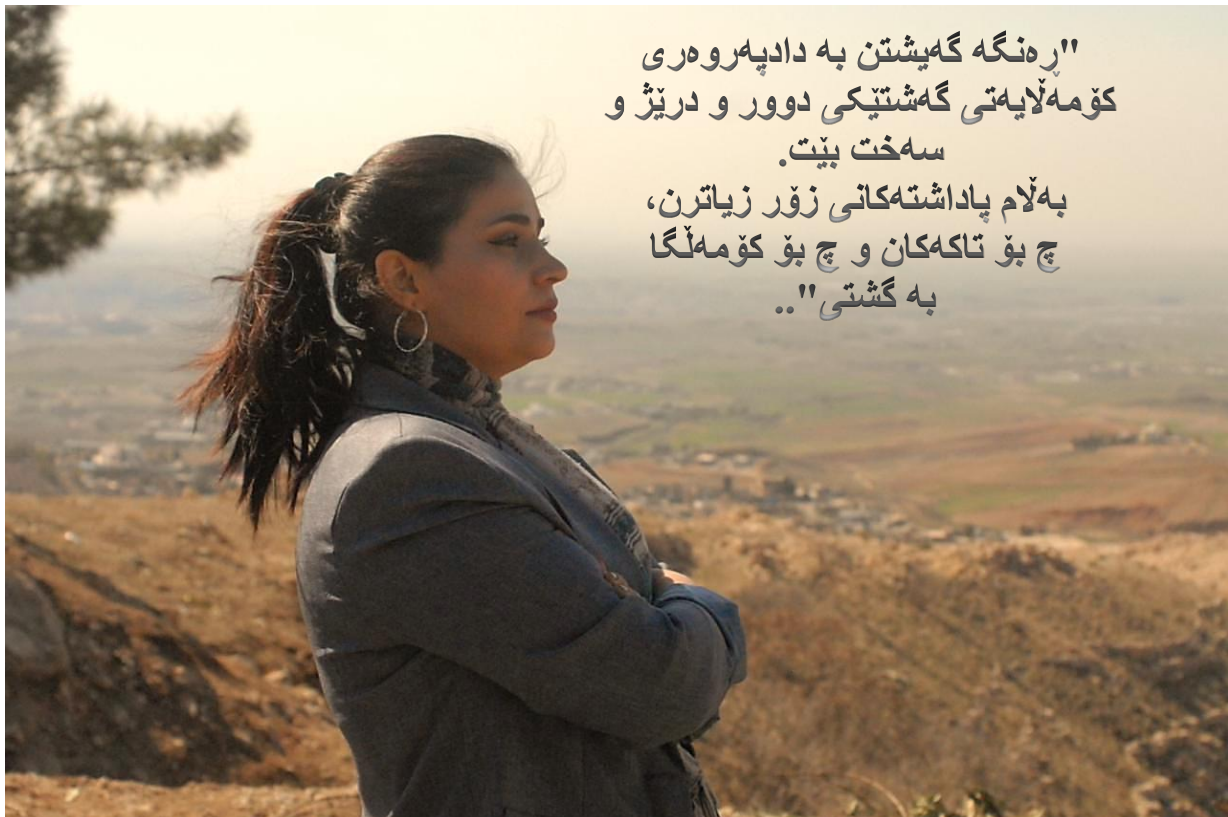
"یه‌کێک له‌ گه‌وره‌ترین ئاسته‌نگه‌کانی گه‌یشتن به دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی نه‌وه‌یه که پێویستی به‌ گۆرانکاری سیستماتیکی هه‌یه."

بەس نىيە تەنھا چارەسەرکردنى حالەتە تاكە كەسىيە كانى جياكارى، بەلكو دروستکردنى كۆمەنگايە كى دادپەرورەتر و يەكسانتر بۆ ھەمووان. ئەمەش رەنگە گۆرپىنى ياسا و سىياسەتە كان بۆ پىشخستنى يەكسانى زياتر، ھەر ھەروھا چارەسەرکردنى پرسە بنەرەتییە كانى وەك ھەژارى و نەبوونى دەستراگەيشتن بە سەرچاوە كان لەخۆبگریت.

سەرھەرای ئەوھەش، بەدەستھێنانى دادپەرورەرى كۆمەلایەتى پىويستى بە پابەندبوون بە پەرورەدە و ھۆشيارى ھەيە. گرنگە تاك و كۆمەنگا لەو رینگايانە تىبگەن كە جياكارى و نايەكسانى دەتوانیت كاريگەرى لەسەر ژيانى خەلك ھەبیت، و پىويستە پىكەو ھەكاربەكەن بۆ چارەسەرکردنى ئەو كيشانە، ھەر ھەروھا بەرھوو پىشبردى ھۆشيارى زياتر لە رىگەى ميديا و جوړەكانى تری پەيوەندىكردنەوھ.

لە كۆتاييدا، گەيشتن بە دادپەرورەرى كۆمەلایەتى پىويستى بە ھەوئىكى بەردەوام ھەيە بە تىپەربوونى كات. لە كاتيكدا كە دەتوانیت پىشكەوتن لە كورتخايەندا بەدەست بەيتریت، بەلام گرنگە پابەند بەمىنەوھ بە ئامانجى يەكسانى زياتر و دادپەرورەرى بۆ ھەمووان، و بەردەوام بين لە كارکردن بۆ ئەم ئامانجە تەنانەت لە بەرامبەر ئاستەنگ و پاشەكشەكاندا.

ھەر ھەروھا دەتوانين بلين دادپەرورەرى كۆمەلایەتى پرسىكى گرینگە كە ئەمرو جىهان رووبەروروى دەيیتەوھ. بە كارکردنى پىكەوھى بۆ چارەسەرکردنى ھەلاوردنى سىستماتىكى و پىشخستنى يەكسانى زياتر، دەتوانين كۆمەنگايە كى دادپەرورەرانەتر و يەكسانتر دروست بكەين كە ھەموو تاكەك دەرفەتى گەشەكردنى ھەبیت. لە كاتيكدا رەنگە گەيشتن بە دادپەرورەرى كۆمەلایەتى گەشتىكى دوور و دريژ و سەخت بىت، بەلام پاداشتەكانى زور زياترن، چ بۆ تاكە كان و چ بۆ كۆمەنگا بە گشتى.

"رەنگە گەيشتن بە دادپەرورەرى
كۆمەلایەتى گەشتىكى دوور و دريژ و
سەخت بىت.
بەلام پاداشتەكانى زور زياترن،
چ بۆ تاكە كان و چ بۆ كۆمەنگا
بە گشتى".

(فەلسەفە یەکی کوردی بۆ ژیان)
 نووسەری بابەت / ئاهورا کوردستانی

[kurdistan hewler](#)

میژوو و رابردووی هەر نەتەوێک بەردی بناغە و ستوونی ئیستا و داهاتوویەتی، زۆرن ئەو گەلانی دۆنیا کە شانازی بەو سامانە مەعریفی و خۆبەخێواری و دۆنیابینییه دەکەن کە لە رابردوودا هەیانبوو، بێگومان ئەم شانازییەش بۆ تیگەیشتی تەواو لە فیکر و فەلسەفە نەتەوێکەیان دەگەڕێتەوە، گەلی کوردیش وەک هەموو گەلانی دۆنیا خاوەنی میژوویەکی دێرین و جێی بایەخە لەم جیهانەدا، وەک دەبینین کە بەشێک لە داهێنراوەکانی ژیان لە کوردستان و لەسەر دەستی باب و داپیرانی ئێمە داهێنراون، کە زۆربەیان هەتا ئیستا بێرە پستی ئابوری زۆربەیی و لاتان و هۆی سەرەکی مانەوێ مەرۆف و بەردەوامی ژیان، لەوانەش دەتوانین ئاماژە بە (درووستکردنی خانوو، درووستکردنی ئامرازەکانی ژیان، داهێنانی گشتوکال، مانیکردنی ئاژەل و پەلهوهر) دەیان داهێنانی دیکە بەدەین کە لەم سەرژەمینەدا و لە هەزاران ساڵ لەمەوبەرەوە لەلایەن مەرۆفی کوردەوێ پێشکەش بە جیهان کران، تا ئیستاش جیهان سوودیانی لێ دەبینیت.

ولاتی کوردستان لە رابردوو و ئیستاشدا لانکە ی شارستانیەت و سەرھەندان و پێکەوێژانی ئایین و ئایینزا جیاوازه کان بوو، لە رابردوویەکی دوورەوە هەتا ئەم ساتە ی کە تێیدا دەژین چەندین ئاین و نەتەوێ جیاواز لە کوردستاندا پێکەوێ بە ناشتی و خۆشەویستی و یە کتر قبوولکردن دەژین. بەشێک

لهو ئایینهی که له کوردستاندا هه ن هه ره له سه ره تاوه لیره سه ریانه ئداوه و ئایینی ره سه نی کوردین، له وانه ده توانین به دننیا یه وه هه رسی ئایینی (ئێژدی، کاکه بی - یارسان، زه رده شتی) به ئایینی کوردی له قه له م بدهین، به ئگه ش بو ئه م سه له ماندنی ئه م بو چوونه مان شوینی سه ره له ئدانی ئایینه کان و زمانی کتێبه پیره وه کانی (ئافێستا، مه سه فا ره ش، سه ره نه جام) که سی کتێبی ئه م سی ئایینه نه ن و به زمانی کوردی نووسراون، هه روه ها شوینه پیره وه کانی هه رسی ئایین له ناو جه رگه ی جوگرافیای کوردستاندا. به پیره وانیشیان کوردانی ره سه نی ئه م نیشتمانن.

په یوستیه کی جدیدی که تاکی کورد هوشیاری و زانیاریه کی باشی له باره ی ئایینی ره سه ن و دیرینی ولاته که ی هه بیت، ئه م په یوستیه ش بو هه موو که سی که و ته نیا تایبه ت نیه به تاکی باوه ردار به و ئایینه. تا کو به دونه ی ئه مرۆ بئین کورد له هه زاران سال له مه وه به روه یه کتاپه رسته و ریگی راستی ژیا نی دۆزیه ته وه و سنوری بو کرداره کانی مرۆف داناوه و ریپیشانده ر ریگی راستی و به خته وه ری بو خه لکی روشن کردوه ته وه.

گه ر بێن و به دیاریکراوی باس له ئایینی زه رده شتی بکهین، ئه وا ده توانین بئین هه یج کوردیک نیه نه زانیت که ئه م ئایینه ئایینی ته واو کوردیه و له رابردوودا کورد په پیره وی لیکردووه، به لام ژماره ی ئه و که سانه ی که زانیاریه کی ته واویان له باره ی ئایینه که وه هه یه و بنه ماو په رنه سی په کانی ده زانن زور که مه، ئه مه جگه له وه ی که به چه ندین شیواز هه ول ده دریت بو ئه وه ی نه وه ی ئه مرۆ وا تیبگه یندریت که ئایینی زه رده شتی ئایینی ئیرانییه و په یوه ندی به کورده وه نیه، ئیمه لیره دا ده پرسین ئایا چه ره وایه تیه ک له وه دا هه یه ئایینی که په یامبه ره که ی له خاکی کوردستاندا له دا یکه بووه، کتێبه پیره وه که ی به زمانی کوردی و شیوه زاری هه ورامی کۆن نووسراوه، بنه ما و پرنه سی به رزه کانی تا ئیستاش کاریگه رییان به سه ر کلتور و فره رهنگی کوردیه وه دیاره، به نا کوردی له قه له م بدهین؟ ئه ی ئه و ئایینه ی دیکه که له ده ره وه ی کوردستانه وه هاتوون و ئیستا خه لک په پیره ویان لیده کات په یوه ندییان به کورده وه هه یه؟ وه لامی ئه م پرسیاره به جیده هئیلین بو خوینده واران و شاره زایانی ئایینه کان.

له رابردوودا باوه ره هابوو که ئایینی زه رده شتی ئایینی یه کتاپه رستی نیه و زه رده شت باوه ری به دوو خودا، (خودای خیر و شه ر) یان (ئاهورامه زدا، ئه هریمه ن) هه بووه، به لام لیکۆلینه وه کانی دواتر و خویندنه وه ورد و قووله کان ئه و بو چوونه ره ت ده که نه وه و ئایینی زه رده شتی به ته واوی ئایینی یه کتاپه رستییه و دووره له دوو خودای و فره خودای، له ئایینی زه رده شتیدا (ئاهورامه زدا) خودای بالا و خودای ئافرینه ری هه موو شتیکی زیندوو نازیندوو روژ و شه و ژیان و مردنه. سه باره ت به (ئه هریمه ن) بریتییه له وه هیزه شه ره خوازه ی که له خودی مرۆفدا یه، به ربه ره کانی چاکه ده کات و مرۆف به ره و خراپه هانده دات، له سه ر مرۆفی زه رده شتی واجبه که به (پیری چاک، کرداری چاک، گوفتاری چاک) رووبه رووی ببیته وه و شکستی پهبه ئینیت. ئه م ئه هریمه نه له ئایینه کانی دیکه شدا به ناوی جیا جیا و به فۆرم و شیوه ی جیا جیا باسی لی ده کریت و هه یه.

بنچینه ی ئایینی زه رده شتی له سی بنه مای گرنگ و به هیز و پراو پر له ژیری و دانایی داناوه، هه موو جیهان به هه موو ئایین و ئایدۆلوجیا جیاوازه کانه وه له سه ر ئه وه کوکن که بنه ما سه ره کییه کانی ئایینی زه رده شتی، به وه پیری دانایی و تیفکری مرۆف داناوان، ره چاوی چاکه ی ره ها بو کۆمه لی مرۆفایه تی تیدا کراوه، بنه ماکان بریتین له: ((ئه ندیشه ی چاک، وته ی چاک، کرداری چاک))، له مرۆفی هیندوسی هه تا بوزیه ک و موسلمان و کریستیانیکی له سه ر ئه وه کوکن که ئه گه ر بناغه ی که سایه تی له سه ر ئه و

سێ پنته دابمه زینریت ئەوا تاکیکی چاکه کار و کۆمه لگایه کی سهلامهت و خالی له تاوان و خراپه بهدی دیت.

زهردهشت له ریگی ئامۆزگارییه کانیهوه ریگی راستی و چاکه پیشان دهوات، پیمان دهلیت هه موو گۆرانکارییه کی راسته قینه له رهفتار و گوفتاری مروفا دهلیت له گۆرانکاری له بیرکردنهوه و ئەندیشه مانهوه دروستبیت، کاتیک بیرکردنهوهی خۆمان له بیر خراپهوه گۆری بۆ بیر چاک، بینگومان به دوایا کرداری چاک و گوفتاری چاکیش دیت، ئەم بابته ده کریت وهک سه رهتایهک بۆ ناسینی قوولی مروفا له جیهاندا ته ماشا بکریت، نزیکهی سێ ههزار سال له مه و بهر پیغه مبه ریکی کورد به زمانی کوردی بانگی چاکه کاری به گۆی جیهاندا دهوات.

"فهلسه فهی ئایینی زهردهشت به پیچه وانه ی ئایینه کانی دیکه وه له سه ره بنه مای (پاداشت و سزا) دانهمه زراوه، چونکه زهردهشت له دوای فیکر و تیگه یشتنیکی قوول بۆ ژیان و مروفا ئینجا هاتوه ریگی راستی پیشانداوین."

زهردهشت باوه ری به چاکه ی ره ها و چاکه له پیناوی چاکه دا هه بووه نهک چاکه له پیناوی پاداشت، هه ره وه ها بابته ی سزا له ئایینی زهردهشتیدا ته واو جیاوازه له ئایینه کانی دیکه، له م ئایینه دا مروفا به ترس و تۆقاندن و سزای قورس ریگری لێناکریت که کاری خراپ و تاوان ئەنجام نه دات، به لکو له ریگی پیشاندانی ریگی راستی و چاکه، مروفا زهردهشتی له ریگی ئایینه که ی خۆیه وه به ته واوی تیده گات له وهی که مروفا بۆ گه یشتن به سه ره به ستی و به خته وه ری و ناسوده یی ته نها یه ک ریگی له به رده مده یه که ریگی راستی و چاکه یه.

خوالیخوشبوو "فه ره دا به هله وان" له لایه ره ۹۶-۹۷ی کتیه که ی خۆیدا به ناو نیشانی (زهردهشت و ئافیتا و فه لسه فهی یه کتا به رستی) له باره ی فه لسه فهی ژیان له لای زهردهشت ده لیت: ((ده توانین بئین بنچینه ی فه لسه فهی ئایینی زهردهشتی، ئالیره دا خۆی ده نوینی، که گشت ری و ره وشه کانی ئەم ئایینه له قوولایی بیر مروفا خۆیه وه هه لقاوه. زهردهشت پاش ئەوه ی به وردی سه رنجی ژینگه ی خۆی ده دا، بیر له دیارده کانی سه روست ده کاته وه، ده چیته قوولایی کیشه کۆمه لایه تییه کان پاشان ده بیژی: ((پرسیارت لیده که م ئە ی ئه ورا مه زدا، ئەم راستییه م بۆ روون و ئاشکرا بکه، که له سه ره تایی دروستبوونی ژیا نه وه، دا هینه ری (راستی) کیه؟ کیه ئە وه که سه ی به هۆی ئە وه وه (مانگ) بری جار گه ش و هه ندی (خۆر) و هه ساره کان دا وه؟ کیه ئە وه که سه ی به هۆی ئە وه وه (مانگ) بری جار گه ش و هه ندی جاریش کزده بی؟ ئە ی مه زدا ئە مانه و هه ندی شتی دیکه هه یه ده مه ویت بیزانم. له تۆ ده پرسم ئە ی ئه ورا، به راستی بۆم روون و ئاشکرا بکه، کیه ئە وه که سه ی چاودیری ئەم زه ویه ده کات، که له شوینی خۆی راگیرابیت؟ و ناسمانی له وه سه ره وه راگرتوه و نا هینیت به ره وه زه و ی بکشیت؟ کێ ناو و گز و گیای ئافراندا؟ کێ هه ور و با ده جو ئینی؟ ئە ی مه زدا کێ بیر چاک ئافراندا؟ له تۆ ده پرسم ئە ی ئه ورا، به راستی ئاگادارم بکه، کیه به بوو به هینه ری روونکی سوودمه ند و تاریکی؟ کیه وه ده یینه ری (خه و) ی ئارامبه خش و هۆشیاری؟ کیه که به ره به یان، نیوه رو و شه وی دا هینا؟ له تۆ ده پرسم ئە ی ئه ورا، به راستی ئاگادارم بکه کیه که به هۆی ئە قل و زانیاری خۆیه وه، خۆشه ویستی و ریزلینانی باوکی خستوه ته نیودنی مناییه وه؟ ئە ی مه زدا، من تیده کۆشم و هه ولده ده م. به هۆی بیر پیرۆزه وه، ئە تۆ به ئافه ریده ی ته واوی خۆم بزانم.))

لێرەو بەو مان دەردەکهوێت که پێغه‌مبەر "زەردەشت" دوای بیرکردنەوه و پرسباری زۆر و تێفکرینی درێژخایەن، گەیشتوو بەوهی که "ئاهورامەزدا" بە خودای بەدیھینەری جیھان و ژیان بزائیت و بە خەلکیشی بناسینیت. بابەتی گرنگ و ورد لەلای زەردەشت بوونەتە جێی پرسبار، لەوانەیه بەشیک لەو پرسبارانە بو سەردەمی ئیستا هەر نوێ بن.

"لەکو تاپیدا ماوەتەوه بلیین ئایینی زەردەشتی تەنھا ئایینیکی نەبووه بو سەردەمیکی میژووی دیاریکراو و ئیستا بەسەرچوو بیت، بەلکو ئایینه که فەلسەفه و فیکریکی قوول و ئینسانی هەلگرتوو و دەکریت لە ئیستا و داھاتووماندا جیگای بایەخ و گرنگی بیت".

بێویستە هەموو تاکیکی کورد شانازی بەو راستییەوه بکات که ئیمە ی کورد وەک زۆریه ی گەلانی دنیا لە هەزاران ساڵ لەمەوبەرەوه، تێفکرینی قوولمان بو ژیان و جیھان هەبووه. لە ئیستا دا لە سەرتاسەری جیھاندا پەیرهوانی ئایینی زەردەشتی بوونیان هەیه، بەردەوامیش لە زیادبووندا، لە کوردستان ماوهی چەند سائیکە لە شارە جیاوازه‌کان پەرستگا و ناوەندی تاییبەت بە خۆیان هەیه و لە وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئایینی نوێنەری تاییبەتیان هەیه و بە ئازادی چالاک و ری و رەسمە تاییبەتەکانی خۆیان بەرپۆهەبەن، لە ولاتی (ئێران و هندستان و تورکیا) و ولاتی دیکەش ژمارە ی پەیرهوانی ئایینی زەردەشتی لە ئاستیکی بەرچاودایە، فەلسەفه ی ئایینه‌کەش سنوری ولات و زمان و نەتەوه دەبەرت و بو هەموو تاکیک لەم جیھانەدا لە هەر نەتەوه و ولات و جوگرافیایەک بیت دەگونجیت، هەر که سیک بیهوێت ببیت بە مروفیکی چاکە کار دەتوانیت ریگای ئایینی زەردەشتی هەلبریت.

" ARMAGEDDON "

" قیامەت "

ئەندازیار / ئالان دوسکی

KURDISTAN-DUOK

ئارماگدۆن. قیامەت. بدوماهی هاتنا جیهانی. سروشتی بدوماهی هاتنا شارستانیەتا مرۆفایەتی، و ئەو تشتین دبت کو پشتی هینگی روویدن، خەیاڵین مرۆفان سەرسام دکت.

فیلۆسوف و هونەرماندان ب هەمان شیوە هەولەدان روون بکن ئایا ئەفە دی چاوان و بوچی روویدت. بەلی پا ژلایی وورده کاریین بەرچاف زانیاریین مه گەلەک دکیمن دەربارە ی چاوانیا بدوماهی هاتنا جیهانی. ل سەرئەفقی بابەتی سەرنقیسەری ساین ی بەری کینت کینگستۆن دگەل دانی مێلینکوۆف قەشی کەنیسا هیلفیو ئەدقینتییست چافیکەفتنەک ئەنجامدا سەبارەت بکیمی چاوانیا بدوماهی هاتنا جیهانی، ل گۆر (ئینجیل)ی.

(د ئنجیلیدا) دوماهیەک شەر دناقبەرا چاک و خراییی بەری روژا دوماهی.

ل گوری وی پەرتوکا ئاشکرا و وەسیەتا نوو یا ئنجیلا مەسیحیا (ئەرمەگیدۆن) جەهی پێشبینیکیی کومبوونی یی لەشکەری بو جەنگی ددەمێن دوماهییدا، بشیوەیین جوراو جور هاتە پەسنکرن وەک جەهەکی راستەقینە یانژی جەهەکی هیمای.

ئارماگدۆن، جەنگی جیهانیی سیی، دەججال و دووهمین جار هاتنا عیسی:

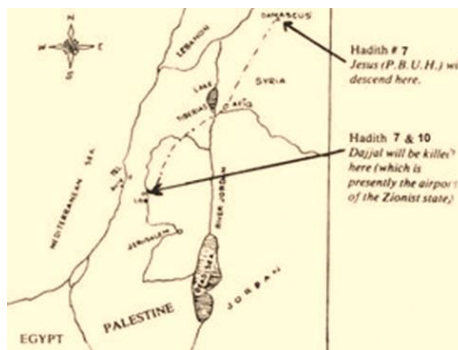
ئارماگدۆن، جەنگی جیهانیی سیی، دەجال و دووهمین جار هاتنا عیسی:

(ئنجیل) ب زمانەکی روون (زیندە) باسی تیکچوون و ژناقچوون و هاتنا مرنی دکت کو نیشانه ب بدوماهی هاتنا زەمانی. دی بین کو هیژین خۆدا پەرست روی ب روی خرابیین شەیتانی و دەجالی و یەئجوج و مەئجوج دبن. ئەم دزانن کو رویدانین کارەساتبار دی ل رۆژەه لاتا نافەراست روویدن، بەلێ پا وینە ی هیشتا پیتفی ب تامکرنیە.

پینغەمبەری پیرۆز موحمەد (س.خ.ل) ئەم ئاگەهدارکرنە ب پیکهاتنا هەندە ک روویدانان، کو دی بەری رۆژا قیامەتی رویدن. ژوان روویدانان، موحمەد (س.خ.ل) ب فەگەرینا عیسی (س.خ.ل) ئەم بەروەخت ئاگەهدارکرنە.

شەری ئارماگدۆن ئامازە دکتە شەری دوماهی دناقبەرا حکومەتین مروّفان و خوداییدا.

ئەف حکومەتە و لایەنگرین وان نھاژی دژایەتیا خودی دکن {ب رەتکردنا بن دەستبوون ب حوکمرانیا وی}. (زەبۆر ۲:۲) شەری ئارماگدۆن دی بته ئەگەری بدوماهییک ئینانا حوکمرانیا مروّفان. -دانیاڵ ۴:۲

په‌یفا "ئارماگدۆن" تئى جاره‌كى د ئنجیلیدا یا هاتی، د وه‌حیا ۱۶:۱۶. ب پیغه‌مبه‌رانه، وه‌حی. وئى چه‌ندی نیشان ددت دقیره‌دا "ئه‌و جه‌ئى كو ب عبری دیژنی / ئارماگدۆن"، "هه‌می پاشایی ل سه‌ر روپی ئه‌ردی" دئى كومبنه‌فه "پیکه‌ه ژبو شه‌ری مه‌زن بی خودایی مه‌زن" — وه‌حی ۱۶:۱۴

دوماهیا جیهانی ده‌یته‌ نافکرن ب قیامه‌ت، كو فه‌گه‌ریانا عیساى بو دیمه‌شقی ژبو كوشتنا ده‌جالى كو جیهان ئیخستیه د مه‌ترسییدا، بخۆه‌فه‌دگرت. دگه‌ل ژنأفچونا ده‌جالى، سه‌رده‌مه‌كى هه‌ماهه‌نگیه‌كا ته‌مام دئى ده‌ستپیدكت.

پشتی هینیگی عیسا ب مرنه‌كا ئاسای دئى مرت، كو دئى بته‌ ئه‌گه‌ری ده‌ستپیکرنا {ده‌مه‌كى یان سه‌رده‌مه‌كى} وئیرانکه‌ر یاكو راسته‌وخۆه‌ به‌ره‌ف قیامه‌تی دبت. د ئایینی جوھیاندا چ تیگه‌هه‌ك بو ئارماگدۆن نینه، به‌لی د کتیبأ ئنجیلا عیبریدا باسئ رویدانه‌كى کرییه‌ كو دشیاندايه‌ به‌یته‌ به‌راوردکرن دگه‌ل ئارماگدۆن، رۆژأ یه‌زدانی (كو تیدا خودئى دئى وان که‌سان كوژت و وئیرانکت بین كو ژه‌ه‌ژی سزادانینه‌) و شه‌ری یه‌ئجوج و مه‌ئجوج (ئیسرائیل و خودایی وی ل جه‌ئى كو شه‌ری دژى ده‌جالى بکن دئى دگه‌ل دۆژمین خۆه‌ شه‌ری کن).

"جوھیین كورد ل كوردستانی"

چیرۆكا خوداوه‌ند فیشنو هه‌یه‌ كو لدوماهیا چه‌رخى ده‌می فه‌دگه‌رت وه‌ك فیگوره‌كى بنافی كولى، كو له‌ه‌سپی سپی سیار دبت، شیره‌كى هه‌لگرتی وه‌ك نه‌یزه‌كه‌كییه‌ و هیزین خراب ژنأف دبت.

"و دهندهك پیشبینی
بودایاندا [بودیست]،
ههفتایا نارماگدۆن
شه‌مبالایه، کو تیدا چاک
به‌رامبه‌ر خرابییدا به‌ر
دکه‌فت: به‌لی پا جیهان ل
جهی کو ژناف بچت
دهیته‌ نژهنکرن، داکو
مرۆف بشین لدویف
رۆناکیرپی بگهرن"

سه‌ره‌رای چه‌ندین تیۆری و شروفه‌ کرنین ئایینی، تاکه‌ تشت کو ده‌رباره‌ی دو‌ماهیا جیهانی دیار ئه‌وه‌ کو چه‌سه‌ نه‌شیت بزانت بدروسته‌هی دی چه‌ رویدت. و هه‌تا کو ئه‌و رۆژ ده‌یت، نه‌گه‌ر هات، بیگۆمان خه‌لک دی ده‌رده‌وام بن دکرنا پیشبینیاندا ده‌رباره‌ی چاوانیا بدوماهی هاتنی کا دی که‌نکی هه‌می تشت بدوماهییک هیت.

ئه‌نجامین ئه‌م وه‌ك جفات گه‌هشتینی ده‌رباره‌ی قیامه‌تی:

۱- ئه‌و ده‌ما مرۆف ژ دایک دبن، هه‌ر هینگی قیامه‌ته‌، هه‌ر ئه‌فا بابه‌ته‌ ببوو ئه‌گه‌ر کو تاک ل رۆژه‌لاتا نافه‌راست ئیدی ژبه‌ر هه‌را هاتنا قیامه‌تی نه‌شیت هه‌ر بکت.

۲- ئه‌و قیامه‌تا ئاین باس لیدکن، بووری یه‌ و ژ ره‌نگه‌دانا قیامه‌تا ساخان په‌یدا بوویه، ئه‌فی یه‌کی کاریگه‌رییا ل سه‌ر ده‌روونی گه‌له‌ک مرۆفان کرییه‌ بین باوه‌ردار، تا وی رادده‌ی ده‌ست ژ ئه‌ردی به‌ردن بتنی گرنگی ب مرنی بدن و ژبو مرنی کاریکن.

۳- ئه‌گه‌ر ده‌جال و یه‌ئجوج و مه‌جوج نها ده‌ریکه‌فن ژی لیدیف بوچوونین ئاینان، هنده‌ک ژ مرۆفان کاره‌ساتین مه‌زنترب سه‌ر ئه‌ردیدا ییت ئیناتین و ئه‌وا مرۆفان دگه‌ل مرۆفان کرین ئه‌و نه‌شین بکن.

۴- هه‌ر ده‌م ئاینان ئه‌ف قیامه‌ته‌ کرینه‌ بابه‌ت داکو مرۆف ترسن، ژبه‌رکو ل دیف فیلسوفیا ئاینان مرۆف بوونه‌وه‌ره‌کی درنده‌یه‌، هه‌تا کو باش بین دفیت به‌ینه‌ ترساندن.

ئومیدبوون و تیکۆشان
نقیسه ر / ئەفراح فارس

KURDISTAN - BERDERESH

ئومیدبوون، تیکۆشان، ماندوو بوون، شه کەت و هیلاکی ساته خوش و ناخۆشه کان ده تگه یینن به لوونکە ی سەرکەوتن.

ئێستا له سەردەمیکدا دەژین که هەموو بواری ژیان تیدا زۆر ئاسان بووه له وه ئاسانتر و دلخۆشتر ئەوهیه که له ولاتیکیدا بژی پریت له ئارامی و خۆشبهختی و خوشگوزەرائی و کامەرائی ولاتیکی پر له جوانی و خەملاند ولاتیکی که هەموو شتیکی تیدا بەردەسته بەلام بەداخه وه ؟.... .

"بەلام بەداخه وه، پرین له گەنج و لاوی پی ئومید پرین له گەنجی تەمبەل و دانیشتوو که بەدوای خەونەکانیان راناکەن و دەستیان له بەرۆکی ژیاندا بەرداوه خەم دەخۆن خەفەت دروست دەکەن کیشە دەنینه وه هەموو بۆ ماندوو نەبوونی خۆیان ئەگەریتەوه."

ئە ی گەنجی لاو ئە ی ئافەرەتی بەهیز و خۆراگر هەونبەدە ژیان پرە له سەرکەوتنی جوان و پرە له سەرکیشی هەمەرەنک تەنھا بە هەولدان و ماندوین دەکەین بەوه ی مەبەستمانە بۆیه هەولده و تیکۆشه تازوه خۆت بە ئامانجە کەت بگەینەوه بەرهو لوونکە ی سەرکەوتن هەولبەدە.

"راسته ئیستا له هه‌ندیک شوین زۆر به تووندی له کۆمه‌لگاییکی داخراو ده‌ژین له لادی و شاره‌کان تاوه‌کو ئیستا بریک له داخراوی کۆمه‌لگا ماوه و بوونی هه‌یه به تایبەت بۆ گه‌نجه‌کان له‌وانه‌یه به‌پێی پێویست رێگه‌ به کچه‌کان نه‌دریت کاربکه‌ن و ده‌رکه‌ون".

به‌لام خۆدی کچه‌که خۆی به زیره‌کی و لێهاتووی خۆی ده‌توانی ده‌ووروبه‌ری رازی بکات و ده‌ست به پیشه‌که‌ی خۆی بکات هه‌موو شتیک له‌م دوونیا‌یه‌دا که‌بته‌وی و خه‌ونت بێ ده‌توانی به‌ده‌ستی بێنی و بگه‌ی به ئامانجی ژيان‌ت به‌لام بێگومان پێویسته‌ قوربانی بده‌ی ماندوو بێ و سه‌رکێشی بکه‌ی

"هه‌رگیز له‌ دره‌نگ به‌دیه‌ینانی ئاوا‌ته‌کانت بێ هیوا مه‌به‌!، چونکه‌ له‌دوای چاوه‌روانیکی زۆر دلخۆشیکی زۆر ئه‌بینی".

ئیمه‌ له‌ کوردستان هه‌موو شتیک له‌به‌رده‌سته‌ بۆ پێشکه‌وتنی خۆمان، به‌لام زالبوونی ته‌کنولوجیای له‌سه‌ر بیری تاکی کومه‌لگای کوردی بێ ئه‌وه‌ی ئیمه‌ خۆمان له‌گه‌ل بگۆنجین، گه‌نجان توشی ده‌رمارگیری و گرفتێ ده‌روونی کردووه‌.

بوویه پێویسته‌ گه‌نجانی کورد به‌ بیریکی سه‌رده‌میانه‌ بیریگری بۆ ئه‌وه‌ی له‌هوشه‌که‌ی خۆی نه‌چیت و ژيان‌ی خۆی ریکبێخت به‌پێی بیری سه‌رده‌می جیهانگیری.

ئهمه‌ش پێویستی به‌ ته‌نیا ئه‌نجامدانی چهند کور و سمینار نابیت به‌لکو پێویسته‌ ده‌رگا‌کانی راگه‌یاندن و وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ی حکومه‌تی هه‌ریکی کوردستان له‌ناو سیسته‌می خۆیندندا گه‌نجان هوشداری بکریت له‌سه‌ر داها‌تووی ئه‌و گه‌نجان‌ه‌ی که‌ به‌ بیریکی سه‌رده‌میانه‌ ره‌فتار نه‌کریت و خۆیان نه‌گۆنجینیت له‌گه‌ل بیره‌که‌ی سه‌رده‌م.

نقیسکار / طاهر پیرموس

کوردستان - دهۆک

Govara Roj A ME

Kurdistan - Duhok

هه‌رێما کوردستانی، ل سائین بووری ل رۆژه‌لاتا نافه‌راستدا رۆله‌کی به‌رچاف هه‌بوو. هه‌یه‌کا سه‌ره‌کی بوو ل شه‌ری دژی داعشی، کو ببو مه‌ترسییه‌کا مه‌زن لسه‌ر سه‌قامگیریا رۆژه‌لاتا نافه‌راست؛ هه‌یزین پێشمه‌رگین هه‌رێما کوردستان رۆله‌کی سه‌ره‌کی هه‌بوو د پاشه‌برنا داعشی و رزگارکنا چه‌ندین ناوچین عێراقی ل ژیر کۆنترۆل وان.

هه‌روه‌سا هه‌رێما کوردستانی ببوو په‌ناگه‌هه‌ک بو گه‌له‌ک په‌نابه‌ران و ئاواره‌یین سووریا و عێراقی، هاریکاریین مرو‌فی پێشکێشی وان کرییه‌ جه‌ه‌کی ب (ئه‌وله‌، ئیمناهی، سلامه‌) دروستکریه‌ ژ بو ژیا نا وان، هه‌روه‌سا حکوومه‌تا هه‌رێما کوردستانی دگه‌ل ریکخواوین نیف ده‌وله‌تی کار کریه‌، ژبو پێشکێشکرنا هاریکاری و پشته‌فانیکرنا وان که‌سان.

"هه‌رێما کوردستانی نافه‌نده‌کا ئابووریا گرنگ بوویه ل رۆژه‌لاتا نافه‌راست، ئابووریه‌کا هه‌مه‌جوورکی یا هه‌ی کو تیدا که‌رتین نه‌فت و گاز به‌شدارین سه‌ره‌کینه. هه‌ریم ژبه‌ر سه‌قامگیریا بارێ ئارام و شیانین گه‌شه‌کرنا پوتینشال سه‌رنجا وه‌به‌ره‌ینه‌رین بیانی بو خۆ راکێشایه‌."

هه‌رێما کوردستانی هه‌روه‌سا بوویه پارێزفانین دیموکراسی و مافین مرو‌فی ل رۆژه‌لاتا نافه‌راستدا. د پێشخستنا مافین ژناندا پێشه‌نگ بوو و بو به‌هه‌ینانا یه‌کسانیا چینه‌ده‌ری سیایه‌ت ئینایه‌. زیده‌باری فی چه‌ندی هه‌رێما کوردستانێژی هه‌ول دده‌ت کار دکت ژ بو به‌یزکرنا داموده‌زگه‌هین سازیبین خوه‌ یین دیموکراسییین و هه‌ل‌بژارتین ئازاد و دادپه‌روه‌رانه‌ی ئه‌نجامدات.

"رۆلی ئافرهتی کورد له بزافی
رزگاریخوازی گه له ماندا"
چالاکفان / دلشین شه مال

Kurdistan-akre

ئافرهتی کورد رۆلیکی زۆر کاریگهریان له کومهنگای کوردیدا ههبووه شان بهشانی پیاوان کاریان کردووه، ئهركیکی زۆر قورسیان لهسهر شانبووه ، چ وهك دایکیکی دلسۆز له پهوهرده کردنی رۆلهکانیان له سهر بنهمای ئازادی و نشتیمان پهروهری و گیانفیدایی بۆ وهلاته که ی ،ههروهها ئه نجامدانی کاری گشتوکالی وبه خێوکردنی مهرومالات که وهك داهاتیک بۆ دایینکردنی بژیوی ژیانی خویان ، پیگه یاندنی هزاران سههرکردهی به توانا ، له لایه کی ترهوه وهك دایکیکی پیشمه رگه له شورشه کوردیه کاندای رۆلیکی هه ره گه وهری گیراوه له بهرگریکرد له وهلاته کی شان بهشانی برا پیشمه رگه کان له بهروکی جهنگ تیکوشاوه و خهباتی کردووه به تایبهت له ههردوو شورشێ ئه یلول و گولانی پیشکوهتنخوازدا ؛ بیجگه له گه یاندنی هاورکاری له خواردن و خواردنهوه بۆ پیشمه رگه قاره مانه کان و وهك برین پیچیک چاره سهری برینداره کان کردووه و گه یاندنی چهک به بویرانه ، چه نندین کاری تر بویه ئافرهتی کورد به ئافرهتی ئاسنی ناسراوه ، له بهر چیشتنی ئه م هه موو ئازارو ناخوشی و مهینه ته به لام کولی نه داوه بهردهوام بووه له بهرگیری کردن له وهلاته کی له پیناو به دهست هینانی ئازادی دهسته بهرکردنی مافه کانیان بویه سه روک بارزانی ده فهرموویت (ئافرهتی کورد سه رچاوهی ژیا نه و پیویسته ریز له وسه رچاوهیه بگرددییت سودی له تواناکانی وه ربگیرییت).

نموونه یهک له ژیا نی کچه جانفیدایه کانی کورد که له پیناوی بزافی رزگاریخوازی گه لی کورد بووه ته قوربانی و به ندرکراوه به توندترین شیوه ئه شکه نه چه درا وله سیداره درا بووه یه که م کچی کورد و بۆکی کوردستانی شه هید (له یلا قاسم) له ریکه وتی ۱۲ ی ئایاری ۱۹۷۴ به جل و بهرگی کوردی له به غدا له لای رژی می به عس بی ره حمانه له سیداره درا؛

ناوی ته واوی له یلا قاسم (حه سه ن که نه وره) سالی 1950 له گوندی (بانمیل) ی سه ر به شاری خانه قین له خیزانیکی هه ژار و نیشتمان پهروه ری کورد له دایکبووه. قاسم حه سه نی، باوکی له یلا، کریکاری کۆمپانیای پالاوگه ی نه وتی ئه ئوه ن بوو. دوا ی ئه وه ی ناوبراو خانه نشین کراوه، سالی 1971 له خانه قینه وه مانیان گواستۆته وه بۆ به غدا.

هه‌موو خوشک و براكانی له‌یلا (سه‌بیحه، سه‌لام، سه‌فا، سه‌لاح) خه‌ریکی خویندن بوون و له قوتابییه زیره‌که‌کانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی کوردبوون. سه‌رباری خویندن هه‌ریه‌که‌یان له‌پای خویندنه‌که‌یان بۆ بژیوی ژیا‌نی خه‌زانه‌که‌یان کاریان کردوو. بنه‌ماله‌ی له‌یلا قاسم له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی له‌نیو ره‌وشیکی هه‌ژاریدا ده‌ژیا‌ن، به‌لام زۆر به‌خته‌وه‌ربوون.

له‌یلا قاسم بۆ یه‌که‌م جار له‌سالی 1958 له‌شاری خانه‌قین چوو‌ته‌به‌ر خویندن و قوناغه‌کانی سه‌ره‌تایی و دواناوه‌ندی له‌م شاره‌ ته‌واو کردوو. له‌یلا له‌سالی 1971 دا له‌ به‌شی کۆمه‌لناسی/ کۆلیژی ئادابی زانکۆی به‌غدا وه‌رگیراوه. له‌یلا که‌هه‌ر له‌ته‌مه‌نی مندا‌لییه‌وه‌ی هه‌ژاری و نه‌داری چه‌شتبوو، له‌لایه‌کیش و زو‌نم و زۆرداری رژی‌می دا‌گیرکه‌ری عی‌راق له‌سه‌ر گه‌لی کورد، بی‌ری ئازادی‌خوا‌زانه و خه‌بات و تیکۆشانی له‌لای له‌یلا قاسم دروست کردبوو. له‌یلا هه‌ر زووش ئاشنایه‌تی له‌گه‌ل بزووتنه‌وه و ریک‌خستنه‌کانی نه‌ته‌وه‌که‌یدا په‌یدا کردبوو. سالی 1970 له‌ریگی سه‌لام قاسمی برا گه‌وره‌که‌یه‌وه پی‌وه‌ندی به‌بزا‌فی سیاسی نه‌ته‌وه‌که‌یه‌وه کردوو و له‌نیو ریزه‌کانی 'یه‌کیتی قوتابیانی کوردستان' خه‌بات و تیکۆشانی به‌ری‌وه‌بردوو. له‌یلا قاسم له‌ نیو قوتابییه کورده‌کانی زانکۆی به‌غدا رو‌نیک‌ی کاریه‌ری هه‌بووه له‌ وشیارکردنه‌وه و ریک‌خستنیان. له‌کاتی‌دا که‌ده‌گوترا ژن ناتوانی‌ت شانبه‌شانی پیاوان له‌شار و له‌شاخ و له‌دیها‌ته‌کاندا خه‌بات بکات، له‌یلا به‌په‌چه‌وانه‌وه شانبه‌شانی قوتابییه کورده‌کانی کورد خه‌باتی‌کی به‌رفراوانتری به‌ری‌وه‌ده‌برد و دژ به‌نایه‌کسانی مافه‌کانی ژنان و پیاوان بوو، به‌تایبه‌تیش که‌بۆ خودی خۆی له‌بواری کۆمه‌لناسیدا ده‌یخویند و زۆر باش له‌راستییه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی کورد دا تی‌گه‌پشتبوو. له‌یلا قاسم له‌گه‌ل یه‌کیک له‌هاورینکانی خۆی به‌ناوی جه‌واد هه‌مه‌وه‌ندی که‌ به‌یه‌که‌وه خه‌بات و چالاکییان ده‌کرد، زۆر یه‌کتریان خۆشه‌ویست. ئه‌گه‌رچی له‌یلا خویندکاری زانکۆ و جه‌وادیش کریکاری یه‌کیک له‌کارگه‌کانی به‌غدا بوو، به‌لام خۆشه‌ویستییه‌کی بی‌سنووریان له‌نیواندا هه‌بوو. له‌یلا هه‌ر به‌ری‌گه‌ی جه‌وادیش‌ه‌وه بۆ ماوه‌یه‌ک له‌ناوچه‌کانی باشووری کوردستان چوو له‌نیو ریزه‌کانی پێشمه‌رگه‌وه. ئامانجی له‌یلا قاسم له‌مه‌دا زیاتر ناسینی ره‌وشی سیاسی کورد و به‌شی‌وه‌یه‌کی باشتر به‌ری‌وه‌بردنی خه‌باتی ریک‌خستن بوو له‌نیو شاره‌کاندا.

"له‌یلا قاسم و جه‌واد هه‌مه‌وه‌ندی هه‌ردووکیان هاویر و کۆک بوون له‌پرسه‌کاندا له‌پێناو سه‌رکه‌وتنی دۆزی ره‌وای گه‌له‌که‌یاندا. له‌یلا و جه‌واد ئه‌وینی خۆیان تی‌که‌ل به‌ئه‌وینی کوردستانی نیشتمانه‌که‌یان کردبوو. له‌یلا به‌خه‌بات و تیکۆشانی خۆی سه‌لماندا..."

په‌رستگه‌ها لالاش...
په‌يامنێر / فاتما خلیل

[Kurdistan-xanke](#)

ئێزدییان هژماره‌کا زۆر یا جهین ئولی هه‌نه وه‌ك: په‌رستگه‌ه ،قوب،نیشانگه‌ه ،سلافگه‌ه ، هه‌روه‌سا ژ وان جهین هه‌ره‌گرنگ و دیار په‌رستگه‌ها لالشه‌ب پیروژترین و مه‌زنتین جهی ئولیه‌ل جه‌م ئێزدییان.

کو نیشانگه‌هین خاس و چاکین ئێزدییان لی هه‌نه و پتیا ری و ره‌سمین جه‌ژنین ئێزدییان لی ده‌ینه‌گیران.

وه‌ك: سه‌فرا ماستان ،كیشانا قولا ،ئاماده‌کرنا زه‌یتی بو‌هه‌لکرنا چرایان...

لالش ،دکه‌فیته‌ دکوردستانا عیراقی دا ، ل باشوری رۆژه‌لاتا باژیری ده‌وکی یه ، ب نیزیکی 53 کیلۆمتر ، و ژ باکوری قه‌زا ئیسفنی نیزیکی 10 کیلۆمتریه‌.

لالش دکه‌فیته‌ دنابه‌را سی چیاان دا، ژ لای باکوری قه‌ چیاپی عه‌ره‌فاتی و ژ لای باشوریه‌ چیاپی مشه‌تی و ژ لای رۆژنای قه‌ چیاپی حزه‌تی یه‌.

لالش ژ لای زمانی قه‌ :په‌یفه‌کا کوردی یه‌ ژ دوو پشکان پیک ده‌یت ، لال ..ئانکو مروؤی نکاریت باخفیت ، و ه‌ش .. ئانکو بی ده‌نگی.

"که‌قناریا په‌رستگه‌ها لالاش دزقریت بو‌ وان وینه‌ و ه‌یماپین

لسه‌ر دیوارین وی".

ههروهه د سهردهمی شیخاتی دا وهکی قوتابخانه کی بویه و ب جهه کی زانست و زانیی هاتییه ناسکرن و دیسان پهرتووکخانه کا مهزن یا دهستنقیس و پهرتووکین که فن هه بوویه ، لی ژ نه گهرین بارودوخین نه خواهش توشی ژ نافچوونی و هندابونی بوینه .

"په رستگه ها ئیزدییان ل باشوری کوردستانی"

"مرۆفایه تی"

چالاکفان / نارین ئازاد

KURDISTAN-DUHK

مرۆفایه تی ئه رکه ک پیتفیه ل سه ر شانی مه، و دفتین ئه م ب جوانی گشت کاران ئه نجام بدن. چجاران دگه ل چ مرۆفان ب بهرامبه ره فکار و دهستی هاریکاری درێژ نه که، به لکو بلا خزمه تکرنا ته ژبو مرۆفایه تی ئه رک بتن، بیکو هیچ سود و بهرامبه ریه ک ته هه بتن هاوکاربه دگه ل که سان. هه ر کاره ک هاریکاری یی ئه م ئه نجام ددن، بلا نه لسه ر وی بناخی بتن کو ئه م پرس بکن ئه ری کا ئه ف که سه یی ژهه ژیه یان نه.

به لکو دفتیت ئه م ب هه ر ناوایه ک هاریکارین دگه ل ئیکدا، ژبه رکو جاران ئه م دبینه و گوهلیدبن هنده ک ژ مرۆفان دیژن "خوهزی من هاریکاریا فلان که سی نه کربا چنکو نه ژهه ژیبوو".

جاران هنده ک که س رادگه هینه ژبومه کو "دفتین هه ر هاریکاریبه کا بهیته کرن دفتیت بو یی بهرامبه رژی ب بهرامبه ر کاره ک کربتن"، به لی د راستییدا ئه م نه دگه ل ئه فی چهندی نه.

جفاتین گوڤاری ئاخفتنه ک دیژن:

"ئه و مرۆفین خوه د ناخی خوه دا دگوهرن!

هه ر ئه ون یین جفاک و کومه نگه هه ک دگوهرن."

کورتە چیرۆک..
(دەریا رەش)
نقیسەر / نەرمین دومیز

Kurdistan - domiz

ل گورەى باب و باپیرین مه هاتییه و گۆتن بیژتن : پیشمه‌رگین قاره‌مان ، کوردستانا پارچه پارچه کرى و خورت و عه‌گیدین می‌رخواز ئەوین دەست ژ ریبازو خه‌باتا ئازادیخوازی به‌رنه‌داین ، شۆره‌ش ل دیف شۆره‌شی ژ ته‌موزی هه‌تا ئەیلووی ژ ئەیلووی هه‌تا ته‌موزی قوربانی ، جگه‌ر سوتی و ئیتیم و سیوی ل پشت خوه هیلاینه، ل شه‌فین تارى كه‌و و غه‌زال و گاره ژچایین مه هاتییه ره‌فاندن و ل جیهانا دیو ئەجنا هاتییه فه‌گوه‌استن.

لی ئەفرۆ پیشمه‌رگین قاره‌مان ل بن تربا کوردستانا پارچه پارچه کرى پازاینه و روژا خورت و عه‌گید و می‌را ئاڤا بوویه .

ریباز و شۆره‌شه‌کا نوی ژ کوردستانێ به‌ره‌ف ئەوروپا دەست پیکریه و قوربانی ئەفجاره کوردستانه . ئەفجاره مه ل نیفا روژی ب ده‌ستین خوه كه‌و و غه‌زال و گاره‌یین ماپی پیشکیشی ده‌ریا رەش کرینه.

ئەى دەریا رەش ماتۆ پر نابى ؟!

ره‌شاتییا ته‌ چه‌ندا ره‌شه ، لی ژبه‌خته‌وه‌ریا گه‌نجین مه‌ ره‌شتر نینه.

ره‌شاتییا ته‌ ژ ره‌شاتییا عه‌ورین مه‌ ره‌شتر نینه ، ژ ره‌شاتییا ئاڤا مه‌ ره‌شتر نینه . ژ گول و گیا و دول و نهال و ده‌شت و زوزانین مه‌ ره‌شتر نینه، ژ دل و ده‌روون و دیرۆک و نه‌ژادی مه‌ ره‌شتر نینه ، ژ خه‌م و کوفان و كه‌یف و دیلانین مه‌ ره‌شتر نینه ، ره‌شاتییا ته‌ ژ ره‌شاتییا مه‌ ره‌شتر نینه . ئەفجا بوچی تو ب ره‌شاتییا خوّه ل سه‌ر دفنا مه‌ ده‌لیزی ؟!

"ههستی نیشتمانی و نهتهوهی"
ژ نفیسینا/ عبدالله گهردی

Kurdistan – hewler

خۆشهویستی نیشتمانی یه کێکه له بنهما سههره کیه کانی مانهوه و بهردهوامی ههر میلله تیک تا ههستی نیشتمانی لای تاکی ههر میلله تیک بههیز بیت تهسته مه نهو میلله ته بکهوئ و بگره سههرکهوتنی زور گهرهش بهدهست دههینی، ههر میلله تیک نه گهر بیهوئ بمینتهوه وه لهسه رپیی خوی بوهستیت و پیداگیرپ لهسه بهدهست هینانی مافه رهوایه کانی نهوا بی گومان دهبی ههول بدری ههستی نهتهوایه تییان بهرز بی و به تایبته تریش له لای گهنج و لاو و کیژ و کوره تازه پیگهشتوه کان که پرن له وزه و داهینان و ببنه هوئ بهرهو پیشچوون وداینه موئ ولات، تاکی ههر گهل و نهتهوهیه که نه گهر لاوه کانی له ئاستیکی بهرز ی روئنییری وههستی نهتهوهی و نیشتمانی بن تهسته مه نهو گهل شکست بهینیت، ههر میلله تیک نه گهر لاوه کانی ئینتیمای نیشتمانی له ئاستیکی بهرز دای، نهوا نهو گهل له ههر کهوتنیک، سههرکهوتنیک گهرهتر بهدهست دینیت .

بهلام پرسیاره گرنگه که نهوهیه که ئایا ئیمه تا چند ئینتیمای نیشتمانیمان بههیزه یاخود ههستی نهتهوایهتی ئیستای کورد تا چ رادهیه که؟ یاخود تا چند ههول دراوه ههستی نهتهوایهتی لای تاکی کورد بهرز بکرتهوه؟ نه گهر به دواچوون بکری و به تایبته تریش له ناو لاوان، نهوا رهنگه توشی سهرسورمان بین!.

که نه مهش بو داهاتووی گهل کورد مهترسیداره، دهبی هه لوئیت وهربگیری و کاری جدی لهسه ر بکری به کورتی نهو هوکارانهی که بوونهته هوئ لاواز بوونی ههستی نهتهوایهتی لای لاوان و بگره لای زوربهی تاکی کومه لگای کورد، وه ک توره کومه لایه تیه کان نهوهی روژانه دهبینری و دهبیستری

لەم تۆرانه شتی زۆر بێ سود و بێ بەها و نائومئیدی دەبینری، بوو ته هۆی به لا ری دابردنی خه ئک که زۆر به ناشاره زایانه به کارده هینری وه ههروهها ئەو به ناو میدیا یانه که رۆژانه بابەتی زۆر بێ بنه ما دهخه نه بهر گوپی تاک بێ ئاگایانه و هه ندیکیشیان به مه بهست که کاریگه رییان ئەوتویان له سه ر به کاره ینه ر هه یه ، ههروهها ئەم تۆرانه هۆکاریک نین بۆ رۆشنییر کردنی خه ئکی و بگه ره هۆکاریکی سه ره کیشن بۆ دوور خستنه وهی تاکي کوردی له خویندنه وه.

(هێمن) ی شاعیر ده فەرمووی؟

گه ر له برسان و له بهر بێ بهرگی ئیمرۆ ره ق

هه ئیم،

نۆکه ری بێگانه ناکه م تا له سه ر هه رد م ئەمن.

من له زنجیر و ته ناف و دار و به ند باکم نییه،

له ت له تم که ن بمکوژن هیشتا ده ئیم کوردم ئەمن،

هه ر ده م ئاوهدان بێت نیشتیمانم.

ناوی (کورد) له چیه وه هاتوووه.
په یامنیڤر / شه بهت گوهدار

Kurdistan-hetit

چه ند بیردوزه یه ک له باره ی سه رهه لدان و داتاشینی وشه ی « کورد » وه هه یه.

“به یی زمانناسیکی ئنگلیز به ناوی (گودفری رۆلز درایقه ر) وشه ی کورد په یوه ندی به وشه ی « کاردا ی سوّمه رییه وه هه یه، که له سه ر تابلیته قوره کانی سوّمه رییه کانه وه نووسراوه ته وه”.

له به دوادا چونیکدا که له سالی ۱۹۲۳ بلاو کرایه وه، گودفری نووسیپووی که وشه ی کورد به شیوه یه کی جیاواز له لایهن نه ته وه جیاوازه کانه وه به کار نه هاتوووه و به شیوه یه کی یه کگرتوو و هاوواتا به کارهاتوووه.

له به دواداچوونه که یدا باسی شیوه جیاوازه کانی تری وشه ی « کاردا » ده کات. گودفری یی وابوو که وشه که به بی دوو دلی بو ئاماژه کردن به شتیکی باو به کارهاتوووه.

* رۆژ....هیما ی گه لی کورده.

* رۆناکی...هیوا و داهاتووی کورده.

* ئاگر...هیما ی هیزی کورده.

* ئیمه رۆناکی خووری کوردستان، داهاتووی ئاگرینی کوردن، هیما ی کوردن.

شوره‌شا چاندنی ل کوردستانی، گوندی چه‌رمو وهك
نمونه. جالاكفان / عمران هه‌ركی.

kurdistan – Akre

"ل گوره‌ی ژیده‌ران کورد ل پیش (۱۰۰ . ۰۰۰) سه‌د هزار سالان ل شکه‌فتانقه ژیاینه،
تایبه‌تی ل شکه‌فتا (شانیده‌ر) ل زنجیره‌ چیاپین برادوست ل ده‌قه‌را بارزان".

ژیا نا وان یا رۆژانه ل سه‌ر نیچیرا گیانه‌وه‌ران و خوارنن رووه‌کی بوو، ل ده‌ستپیک‌ی ئەم د شین بیژن
کوردان کوچه‌ری د ئەردی خۆه‌دا دکر ژ ده‌شتان به‌ره‌ف زۆزانان، به‌لی پشی ئەفی چه‌ندی سه‌ر
ژنوقه‌ کوردان خانی دروست کرن ته‌قی، هه‌ر ژبه‌ر ئەفی چه‌ندی شارستانییه‌ت ل کوردستانی
ده‌ستپیکرن و یه‌که‌م شوینه‌واری دیرین ژی بی جه‌نشینی کوردان گوندی (چه‌رمۆ) یه‌ کو ده‌یته
باسکرن یه‌که‌م گوندی شوینه‌واری بی گشتوکالی ل جیهانی، ئەف گونده‌ دکه‌فته‌ باژاروک‌ی
چه‌مچه‌مال سه‌ر ب پارێژگه‌ها (که‌رکوک‌ی).

دیسان ژ شوینه‌وارین که‌قنارین ئەوی سه‌رده‌می هاتنه‌ دیتن ئەوژی /

(په‌یکه‌ری خۆداوه‌ندی دایک) ل گوندی (چه‌رمۆ، ته‌په‌ سه‌راپ، ئا ئارپه‌چی)، له‌وران
قه‌دیتنا ئەفان په‌یکه‌رین خوداوه‌ندان ئاماژه‌که‌ بو سه‌ره‌لدانا هزارا ئاینی ل جیهانی.

ل دیده‌یا فه‌کوله‌رین شوینه‌واری کورد و گو‌قاری ژبه‌رکو کوردان دده‌م و زه‌مانی بوریدا ژنان خۆدانی
مالی کریه، و هه‌ر ژن بوو خۆدانی مالی و زه‌لامی، له‌وران ژن بوویه هیمایا خوداوه‌ندی دناف
په‌روزیین ده‌ستپیکیدا، و د گوتن ژبه‌رکو ژن ئانکو میننه‌ تشت ژی دنافت له‌وران خۆداوه‌ندی
ئافراندن بوو ل دیده‌یا کال و باپه‌رین مه‌ کورداندا.

"بهنگه ل سهر دیروکا دهستپیی
یاکورد"

رۆژنامه‌نقیس / ئازاد مزیری

Kurdistan - duhok

گه له ک بهنگه هه نه کو گه له ک جهین شوین واری
ییئ هه بونا مروفایه تیئ د سهرده مین بوری ییئ
که فندا ل دهقه رین جودا جودا ییئ کوردستانی
هه بوینه، کو ئیک ژوان بهنگه یان گوندی چه رمۆ
یه.

فه دیتنا جهین شوین وارین چینین خواری یی گوندی چه رمۆ فه دگه ریته فه بو (6750) سالا بهری
زایی لیدی شیکاریا ماددین ئورگانی بشیوازی دیار ب (کاربون C 14) و ب هاریکاریا بهراورد کرنی
دگه ل وان جهین شوینواری ئه وین ل جهین دیتنه فه.

دهرباره ی سیمبولین ئاینین که فنار:
هه له بهت که فنرین پاشماوی هزرا سازبوونا ئایینی ل جیهائی فه دگه رتن بو سیمبولین مروفا
نیاندهرتال، ل ده می ل سهر دیواری شکه فتی هندهک هیما هاتن دیتن وهک ئاماژهک ژبو هه بوونا
خودی.

کورتیهک ل دوور ره سه نه تیا کوردستانی:

*یه کهم جار هزرکرن د هه بوونا خودیدا فه دگه رت بو مروفا نیاندرتال ل شکه فتا شانیده ری.
ژ په رتوکا فه کوله ری ئه مه ریکی (د. رالف سولیکی) ژ په رتوکا / the first flowers of people.
*یه کهم جار هزرا پیروزیان فه دگه رت و خوداوهندا دایک ل گوندی چه رمۆ ل چه مچه مال.

*یه کهم جار ئاین بوویه په رتوک ژ زار
گوتی به ره ف نفیسنیفه چووی، په رتوکا
(گاتا) یا زهرده شتی بوو.

"كلتورى كوردان"

پهيامنير / كاژين فارس

Kurdistan - Akre

هەر نه ته وه و وه لاتەك خوهدى نافی خوّه و زمان و ئالای خوّهیه، دی نها باس ل ملله ته کى بو هه وه کم، سه ره رای کو خۆدان ئالا، زمان، ئاخ و چاندا خوّه نه، به لى هه تا نوکه وهك پیدى نه بوویه خۆدان وان دهستكه فیتین کو نه فه بو ماوی سالانه بزافان بو دکن، نه و ژى ملله تی (كورد) ه.

"ژ هه می دهسكه فیتین گرنگترین كوردان نه نجامدانا ريفراندومی بوو ل 25 ی ئوكتۆبه را 2021 ی نه نجامدای. د نه نجامدا 91٪ ب دهنگین به لى بو سه ره خوّه بوونا كوردستانی هاته دان ب سايا سه روک مه سعود بارزانى".

ديسان جهی ئامازه پى کرنیه کو كوردستان ئایى وى پى ره سه ن ل ديروکيدا زه رده شتییه، به لى هه ر بوویه په ناگه ههك ئارام بو پیکفه ژيانا هه می ئول و هه می ئایینان ب هه فرا بو خوله که کى ژى جوداهى دناقه را خه لکى وى دا نه هاتییه کرن ل سه ر جوداهیا ئاینان به لکو ب رهنگه کى جوان برایه تی ب هه فرا دژین ژنه وان ئاینان / زه رده شتی، ئیزدی، جوہی، موسلمان، مه سیحی، نه رمه نی.

ديسان ژى سه روشتی كوردستان هه ر چوار وه رز هه نه، و سه روشته کى تايهت هه یه ل وه رزاندا، له وړان هه ر كوردان رهنگین ئالای خوّه ژ هه ر سى رهنگین سه ره کى یین سه روشتی وه رگرییه، نه وژی / کهسک و سور و زه ر و سپی ژى دنافا دیشا ئاشتی و مروف دوستی.

نه گه ر به یین باس كوردان ژلای زمانیشه ژى بکن، خوهدى زهنگینی و دهوله مه ندیهك مه رنه و د ریزه ندییا زمانین جیهانیدا ژ ریزه ندییا دهین دهستپیکیه ژلای دهوله مه ندی فیه، دیالیکتین زمانى كوردی وهك / کرمانجی، سورانی، زازکی، هه ورامی، له کی، که له وری و چه ندین دیالیکتین دی.

ناحیه دیانا

چالاکفان / کوردستان یاسین

Kurdistan - diyana

ناحیه دیانا سەر بە ئیدارە ی سەر بە خۆی سۆرانە لە (۱۸ گەرەک) و (۲۳ گوند) پیکهاتوه، رێژهی دانیشتوانی نزیکه ی ۷۰،۰۰۰ کەس دەبیت، ناحیه دیانا بەرووبه‌ری گشتی (166) کیلۆمەتر چوارگۆشه‌یه، بەدووری (3) کیلۆ مەتر لەسەنته‌ری قه‌زای سۆران و (106) کیلۆمەتر لەناوه‌ندی پارێزگای هه‌ولێره‌وه دووره.

وشه‌ی دیانا به‌ بۆچوونی دانیشتوانی ئەسلی ئەم شارۆچکه‌یه له‌ (دیانا) وه‌رگیراوه، ئەمه‌ش له‌ به‌رئه‌وه‌یه که‌ برا مه‌سیحیه‌کان له‌ گه‌ل موسلمانه‌کان هاوبه‌شن له‌ پیکهاته‌ی ئەم شارۆچکه‌یه له‌ سه‌ره‌تای دامه‌زراندنه‌وه.

له‌ سالی 1961 شارۆچکه‌ی دیانا کراوه به‌ ناحیه وه‌ هه‌ر له‌ سالی شه‌سته‌کان چه‌ند جارێک چۆل کراو سوتینرا، یه‌کیک بووه له‌م شوینانه‌ی که‌ له‌ لایه‌ن رژیمی به‌عس زۆرتین جار وێران کراوه، دانیشتوانه‌ که‌شی یان راگوتیزاون یاخود ئاواره‌ی ولاتی ده‌وروبه‌ر بوون.

له‌ سالی 1978 رژیمی به‌عس هه‌لسا به‌ دروست کردنی (1000) خانوو وه‌کوو کۆمه‌لگایه‌کی زۆره‌ملی وه‌ گونده‌کانی سنوور راگوتیزانه‌وه بۆ ئەم کومه‌لگایه‌.

له‌ سالی 1983 دوا‌ی نیشه‌جی کردنی بارزانیه‌کان له‌م کۆمه‌لگایه‌ رژیمی هه‌لسا به‌شالای ئه‌نفال کردنی بارزانیه‌کان له‌ به‌رواری 1983/7/29 زیاتر له‌ (550) که‌س له‌ پیره‌ گه‌نج و ئافه‌رت و مندال ته‌نانه‌ت په‌ککه‌وته‌و فه‌رمانبه‌رانی حکومه‌ت به‌ر شالای سته‌مکارانه‌ی ئه‌نفال که‌وتوون له‌سنوری ناحیه به‌تایبه‌تی له‌ کۆمه‌لگای دیانا.

له‌رووی پیکهاته‌ی ئایینی‌هه‌وه دانیشتوانی ئەم ناحیه‌یه زیاتر پیکهاتوون له‌ ئیسلام و مه‌سیحی جیا له‌ ئاین و ئاییزا جیاوازه‌کانی تر، که‌ به‌دریژای ده‌یان سال به‌ئارامی و ئاسوده‌ی ژیناییان له‌ گه‌ل یه‌ک به‌سه‌ر بردوه، وه‌ خاوه‌نی چه‌نده‌ها په‌رستگاو شوینی ئایینی خۆیانن که‌ میژویه‌کی دیرینیان هه‌یه، وه‌ له‌ بۆنه‌وه جه‌ژنه‌ ئایینی‌هه‌کانی یه‌کتر به‌شداریان له‌ گه‌ل یه‌ک ده‌کهن.

"ویره کی و تیگه هشتنا ژنا کورد ل دیروکیدا".
خاتین (میر خانزاد) وهك نمونه"

چالاکفان / سه میان فتحی

Kurdistan - akre

میر خانزاد یان ژێ خانزادا سوران کچا (شا قول به گی سلیمان به گی) میری سوران ل نافه راستا سه دی شازدی ژ دایک بوویه، هه تا نها چ فه کولینین رون و دروست لسه ژیاناما نه فی شیره ژنی نه هاتینه کرن، ل دویف په رتووک و سه رچاو هین میژووی میر خانزاد ژنه کا رۆشنییر و وردیین بوو، ههروه سا ژنه کا سوارچاک، بویر، خۆه راگر، سه رکرده و یا بی وینه دهیته ناسکرن، ئەف ژنه و روخساره کی زوری جوان و پرچه کا سه رنجراکیش هه بوو، هه تا ل نه فی ده میدا ژێ ل زۆر ده فه رین کوردستانی باس ل جوانییا که زین وی دهیته کرن.

ژکارین هه ره دیارین وی نه جامداین د ماوی سه رکردایه تیکرنا میرنشینا سوراندا ل سه رده می میرگه ها سوران:

(تولفه کرنا برایی خۆه بنافی میر سلیمان به گ و کوشتنا میر له شکر)، میر (سلیمان به گ) برایی میر خانزادی، ئیک بوو ژ میرین میرگه ها سوران کو ب پیلانه کی ژلای (میر له شکر) ی ل سالا 1590 ز ل ریکا به غداد دهیته کوشتن، نه وژی ل ده می زفرینا میر (سلیمان به گ) برایی میر خانزادی بو هه ریری ب پیدانا ژه هری هاتی کوشتن دهستی (میر له شکر) ی.

پشتی (میر له شکر) ی نه و ب فه خوارنا ژه هری کوشتی و دهنگ و باس گه هشتین خاتین (میر خانزاد) ی، میر له شکر ژ ترسین خاتین (میر خانزاد) ی و خه لکی ده فه را هه ریری دگه ل چه ند کاربده ستین خۆه بیته تایبهت ژ باژییری هه ریری دره فت و به ره ف باژییری شنگالی دکه فته ری.

خاتین (میر خانزاد) دخوازت تولا برایی خۆه میر (سلیمان به گ) ی فه کت، له وران رۆژ بو رۆژ ناگری تولفه کرنی ددی ویدا گه شه دکت، له وران بریاری ددت سوپایه کی ناماده بکت داکو بچته ده فه را شنگالی تولا برایی خۆه ژ (میر له شکر) فه بکت، لی لده ما دبینت کو سوپای وی به ره هه نگارییا جهنگی نینه دگه ل سوپای (میر له شکر) شه ری بکت، خانم (میر خانزاد) پلانه کی ریک دئخت، نه وژی بریکا نامه ک نفیسی دگه هیته دهستی مه لایه کی لده فه را شنگالی کو تیدا نه فی داخوازی ژ (میر له شکر) ی دکت:

ناما پلانکری یا خانم (میر خانزاد) ی بو (میر لهشکر) ی:

(هه‌ریر و سوپایی سوران بتنی و شه‌پرزهنه، من شیانین سه‌رکردایه‌تیا می‌رگه‌ها سوران نین، بتنی ئەو جهه ژ هه‌ژی ته‌یه و بو ته یی گونجاییه، ژ بهر هندی داخوایی ژ ته دکم پشتی ئەف نامه دگه‌هت ده‌ستین ته، تو ب زیترین دەم به‌ره‌ف ده‌قه‌را هه‌ریری بریکه‌فه و وه‌ره فه، داکو تو هیفیا خۆه یا بوری کو پیک ئیناتنا هه‌فژینی بوو دگه‌ل من بجهیبی، چونکی هه‌تا نوکه من که‌س ژ ته گونجایتر نه‌دیتییه بوه‌ه‌فژینی).

ده‌می ناما خاتین (میر خانزاد) ی گه‌هشتیه ده‌ستی (میر له‌شکر) ی، هه‌رچه‌نده کاربده‌ستین وی هایدارکرن کو ئەف نامه (پلانکرییه و فیله و پلانه بو‌گرتن و کوشتنا ته‌)، به‌لی ژ به‌رکو نفیسینا ناما (میر خانزاد) ی کارتیکرن لیکربوو، وی گوه‌نه‌دا شیره‌نکارین خۆه، رابوو لیدیف بانگه‌وازییا ناما (میر خانزاد) ی چوو تایبه‌ت بابته‌ی سه‌رکردایه‌تیا می‌رگه‌ها سوران و پیک ئینانا هه‌فژینی دگه‌ل خاتین (میر خانزاد) ی، هه‌می گیانی وی هه‌ژاند بوو، و سه‌بر و هه‌دار بو‌نه‌هیلات بوو، ژ به‌ر هندی ئیکسه‌ر ئەو دگه‌ل سه‌د سوار چاکین خۆه به‌ره‌ف ده‌قه‌را هه‌ریری بریکه‌فتن ژ بو‌پیکئیناتنا هه‌فژینی دگه‌ل خاتین (میر خانزاد) ی و وه‌رگرتنا ده‌سه‌ه‌لاتا می‌رگه‌ها سوران.

پشتی کو ده‌نگ و باسین نێزیک بوونا میر له‌شکر گه‌هشتنه میر خانزادی ئیک سه‌ر ده‌ست ب پیلانا خۆه دکت بو‌تولفه‌ کرنا خوینا برایی خۆه، میر خانزاد بخۆه و سه‌د زه‌لامین خانه‌دان پیشوازیی ل میر له‌شکر دی دکن، لده‌می میر له‌شکر دگه‌هته می‌رگه‌ها سوران و نێزیک میر خانزادی دبت، میر خانزاد پیشوازیی لیدکت و ستویی هه‌سپی وی دگرت و بگه‌رمی و بدیمه‌کی گرنژین فه بخیره‌هاتنا وی دکت و دبته به‌ره‌ف مالا خۆه و دچنه دیوه‌خانا مه‌زن ل هه‌ریری، میر خانزاد بو‌مه‌هرکرنی و پیکئینانا هه‌فژینی داخوایی ژ مه‌لایه‌کی دکت ل سه‌ر ریکا ئاییی ئیسلامی خۆه ل خاتین میر خانزادی ماره‌ بکت، پشتی مه‌هرکرنی میر خانزاد فه‌رمانی دکت ژووره‌کا تایبه‌ت بو‌میر له‌شکره‌ری بخه‌ملین. د ئەف ده‌میدا پشتی مه‌هرکرنی دیوه‌خانا مه‌زن چول دبت و میر له‌شکر ده‌ستی خۆه بو‌خانزادی درێژ دکتن ب مه‌به‌ستا ئەنجام‌دانا سکسی.

به‌لی میر خانزاد دیژرت: ئەفه من ئەف شه‌فه هیفیاته ب جه‌ ئینا، به‌لی ژ به‌ر خه‌لکی ده‌قه‌را هه‌ریری شه‌رمه، چونکی هه‌ر وه‌کی تو‌دزانی هه‌تا نوکه ئەم ب تازینه ب تنی ئەف شه‌فه ریکی بده‌ من، سوباهی دی دگه‌ل خویشکین خۆه چمه‌ گه‌رمافی و جل و به‌رگین ره‌ش هافیم وشه‌فا به‌یت بکه‌ چه‌ژن و ئاگری دی خۆه ب من فه‌مرینه، هه‌ر دگه‌ل سپیده‌هی هه‌ر وه‌کی یا دیاربوو میر خانزادی جل و به‌رگین سور ل به‌رخۆه کربوون و خۆه خه‌ملاند بوو ل دویف وی پلانا بوو میر له‌شکر دارشتی، هه‌ردوو ده‌ستین میر له‌شکر گری‌دابووون ل به‌رامبه‌ر کورسیکا میر خانزادی ئیخستبوون سه‌رچووکان، ئەو ناماده‌بوون د هولیدا کو پتیا وان زه‌لامین خانه‌دان و چاکه‌کار بوون ل به‌رامبه‌ری میر خانزادی سه‌ری خۆه نه‌فی کربوون، ژ به‌ر ئەفی دیمه‌نی میر له‌شکر تیگه‌هشت و بو‌دیار بوو کو ئەفرو روژا تولفه‌ کرنا (میر سلیمان به‌گه) کو (میر خانزاد) دی‌تولا برایی خۆه فه‌دکتن و ئەف پروسا پیکئیناتنا هه‌فژینی ژ ته‌فن بی.

پشتی دادگه‌ه‌ کرنه‌کا راسته‌وخۆه و سه‌رپی به‌رامبه‌ری خه‌لکی هه‌ریری، میر له‌شکر دگه‌هته‌ سزایی خۆه ب ده‌ستی خاتین میر خانزادی، ئەفه بوو ئیک ژ نموونه و کارین گرنگ و ئازایه‌تی یا میر خانزادی بو‌تولفه‌ کرنا برایی خۆه.

“کیشا فروتتا کچین کوردین خوراسانی

لسەر دەمی شورەشا مەشروتا ئیرانی

”(1907-1905)

چالاکقان / حمزە تەمەر

Kurdistan - Roviya

کومه کا ئە گەرین بابەتی و خۆیەتی کارتیکرن د سەرهلدانا شورەشا مەشروتی ل ئیرانی ئەوا ل سالاً (۱۹۰۵_۱۹۰۷) دا کرپیه .

لێ هندهک فاکتەر ژێ ب رهنگه کێ راسته وخۆ ئە گهری دەستپیکرنا شورەشی بۆینه، ئیک ژ ئەوان بابە تین کو وژدانا خە لکی ئازادیحواز ل کوردستانا ئیرانی پتر ههژاندی ئەو بوو (سەید محمد) تەبایی ئیکێ بی، کو ژ مەزنترین رێبەرین مەشروتی بوو ل سالاً (۱۹۰۶) لسەر مینبهری ل مزگهفتان دکره ههوار داکو جهماوهر دژی دهستههلاتا قاجاران هانبدت ،ب تاییهتی پشتی به لاقبونا دهنگ و باسین/

”فروتتا کچین کورد ل خوراسانی ل بهارا (۱۹۰۵)ی،

ژ بهر نه دانا باجی کو ژ ئە گهری ههشکه سالیی”

و هیرشا کولیبیا بۆ سەر به رهه مین چاندنی نه شیابوون باجا خۆه بدن . ئیخسیرکنا کچین هوزا (باچوانلوین کوردین خوراسانی) دهیرشا تورکومانین هاولاتیین رۆسی ل تشرینا دووی (۱۹۰۵) و فروتتا وان دناف بازارین (ئەشق ئاباد) ل تورکومه نستانا رۆسیا، دناف رایا گشتی یا ئیرانیدا فاکتەرە کێ سەرەکی و راسته وخۆه یی دەستپیکرنا شورەشا مەشروتا ئیرانی بوو . دیفچوونا کیشا فروتتا کچین کرمانجین خوراسانی ئیک ژ کارین گرنگ یین ئیکه مین جفا تا شورا یا ملی یا ئیرانی ل شوباتا (۱۹۰۷) بوو .

"ئیکەم دادگەها یاسایی و سەردەمیانه یا ئیرانی ژێ لسەر بابەتی تەراژیدییا فروتتا کچین کورد ل خوراسانی هاتە گریدان و چەندین بەرپرسە کین حکومەتی ژێ ل دویف یاسایی هاتنە سزادان."

گەلی کورد گەلەک کارەساتین مەزن دمیژووپی دا دیتینە . سە رەرای بجه گەھاندنا پیرانیا ئەرکین خۆ بەرامبەر دەولەتین داگیرکەر . وەکو ھاوڵاتیین پلە دوو یان پلە سێ سە رەدەری دگەل هاتیە کرن و ستەمەکا مەزن لێ هاتیە کرن . بۆ نموونە فەگواستنا کوردان ل کوردستانی ل سال (۱۹۵۷) بۆ خوراسانی ل باکوژی رۆژەھەلاتا ئیرانی . بۆ بەرسینگ گرتنا ھێرشین ئوبەگ و تورکومانا کو زۆر قوربانی د فی ریکا ئۆلی داینە و زۆر جارا ژێ زاروین وان ژێ ب ئیخسیر چووینە و د بازارین (خیوہ) و (بوخارا) وەکی بەندەیان هاتیە فروتن.

لێ فی جاری حکومەتا ئیرانی بوو کو جھی پاراستنا ھاوڵاتیین خۆھ وەک ئەرکەکی سەرەکی حکومەتی بۆ ئەگەری ئیخسیرکرن و فروتتا ژن و زاروین ھاوڵاتیین کوردین خوراسانی ل سەرئەنجامی دیفچوونا فی کیشی بوو بابەتەکی سەرەکی د شورەشا مەشروتا ئیرانی بەری سەدەییەکی مینا ئەفرۆ کو لسەر تاوانین دژی مروفایەتی دژی کوردان دادگەھ ل عیراقی دەیتە پیکئینان دژی رەفتارین داعشی دژی خەلکی ئیزدی و مللەتی کورد ھوسا دادگەھا مەزن بۆ داگیرکنا تاوانبارین ئەنجامدانا تاوانا دژی کرمانجین خوراسانی ل ئیرانی ژێ هاتنە پیکئینان.

*ژێدەر و دیفچون/ ژبە رتوکا (جە ند فە کولینە ک ل دور میژوویا کورد و کوردستانی) دکتور علی نتر-

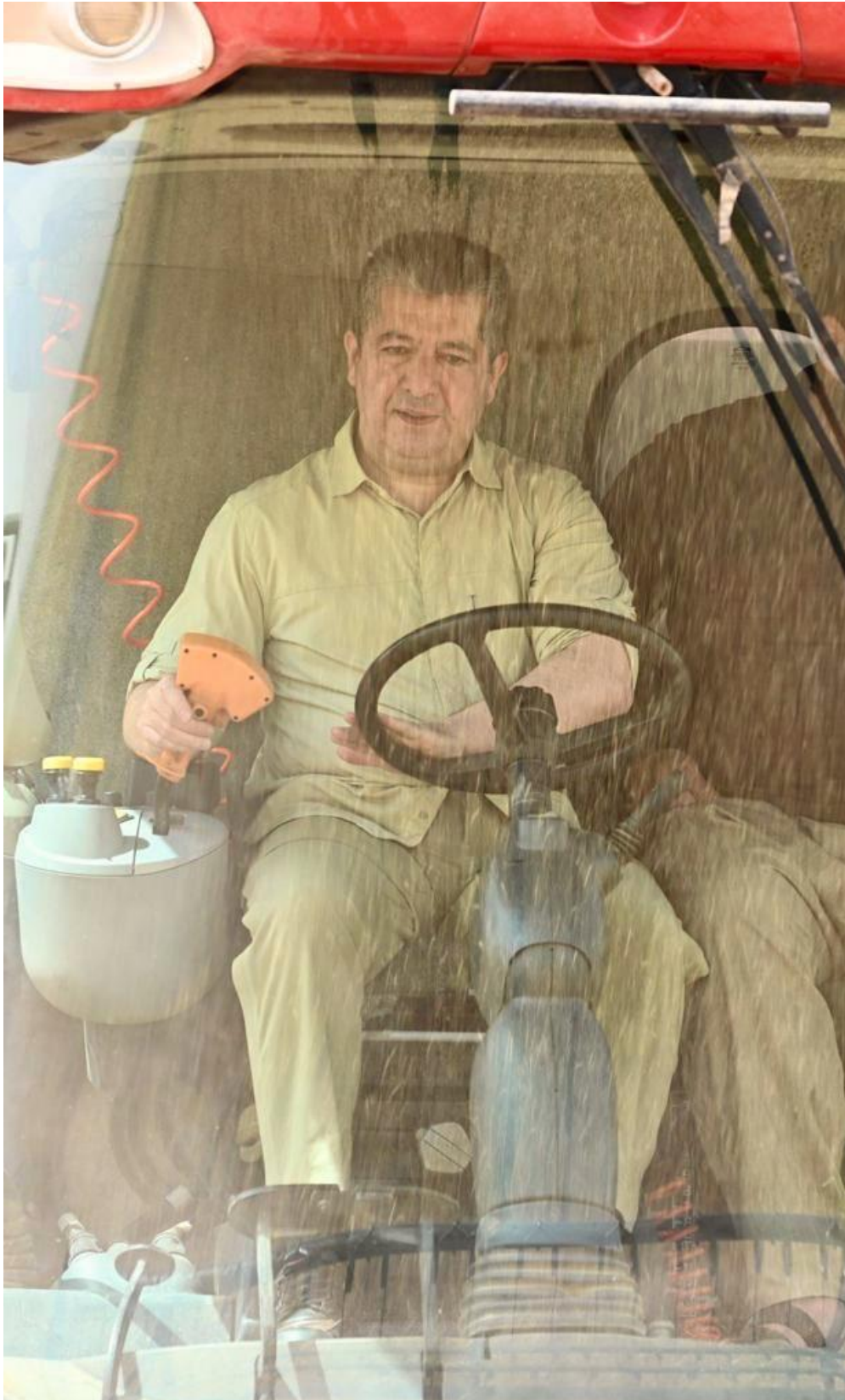

هەر وهکی یا دیار ل دهف مه هه مووا کو کوردان رۆلهکی سهرهکی ل عێراقی هه بوو پشتی سال (2002) ی رۆلی کوردان گرنگ بوو ل سهر هه می بواران ب تایبهت د سیاسهتیدا ههروهسا رۆل هه بوو د نقیسینا دستوری ئهوی هاتییه په سه ندرن ل دهف پرانیاهه ل عێراقی ل سال (2005) ی، ل نقیسینا ئهفی دهستوری ب شیوهیهکی بهز بوو گه لهک دهست تێوهردان تیدا دیار بوون و هه ر لایه نهکی ماددین دستوری ل گور بهرژه وهندیین خوه شروفه دکر، ئه فهژی بوو ئه گه ری چه ندرین کیشین مهزن دناقههرا حکومهتا عێراقی و حکومهتا ههرێما کوردستانی و ههتا ئه فزو ئه و گرفته ماینه هلاویستی، زیدهباری زیده بوونا کیشان هه یج باوه ریه که نه مایه دناقههرا ههردوو حکومهتا نندا نه هه ر دوولا بهرهف چاره سه ریین جزری چوینه وهک ئاریشا سه رهکی دناقههرا واندا گرفتین دارایی و ماددی نه ئه و حکومهتا هه ری می ل دیف ریککهفتنما دهستوری داوا مافی خوه دکت و هیشتا نه گه هشتی، ههروهسان حکومهتا عێراقی ژێ دخوازت کو هه رییم به شدار نه بت د پشکا میزانییا ئیکگرتی یا وه لاتی عێراقیدا، ژبه ر هندی ل سه ر سه رۆکایه تیا کوردی هندهک چاره سه رییت ره هانه بینت د گه ل حکومهتا عێراقا فیدرال بو چاره سه رییا ئه فا ئاریشان، ژبه رکو نه بوونا چاره سه رییا ن دی بته ئه گه ری ئاریشین هه ری می و دی کارتیکنی کته ل سه ر بارودوخ سیاسی و جفاکی و ئابوری ل هه ری می.

سه ره رای دیار بوونا باری قهیرانا باوه ری دناقههرا چینین جفاکی ل هه ری می، چ دناقههرا گه لی و دهسته لاتا حۆکمرانی و یان دناقههرا پارتیت سیاسی ل هه ری می کو کارقه دانه کا مهزن هه یه ل سه ر باری نه ی هه ری می، فیجا ژبه ر هندی ل سه ر سه رکردایه تیا کوردی پیتفی یه چاره سه رییت مهزن بو قهیرانا ئابوری ئه و هه رییم تیدا بوری ژ سال (2015) و تا نها بینت، کو بوویه ئه گه ری بی کاری، هه ژاری و ئاریشیت جفاکا کوردی، و ئاریشیت کورت رۆژ بو رۆژی بهرهف زیده بوونی فه نه، له و ران دفت حکومهتا عێراقی پابهندی دستور و ئه وان ریککهفتا بن یی دگه ل حکومهتا هه ریما کوردستانی ریککهفتین داکو کیشین دارایی و سیاسی ل عێراقی و کوردستانی چاره سه ریین.

برا گه وره، له سا ئی ۲۰۲۳ ۆ وهك هه ئویستهك ژبو پهره سه ندنا موعجیزه ی نیشتمانی کوردستان، هه ئسا به سازدانی شوره شیکی کشتوگالی و کارئینانی هیژی سروشتی کوردستان بو به رژه وهندی گه لی کورد.

"خوہپیشاندان مافہ کی رہا نینہ،
بہ لکو مافہ کہ ہاتیہ ریکخستن"

پاریزہر و چالاکفان /
ریال علی قادو عہجہم

[Kurdistan - zaxo](#)

خوہپیشاندان واتہ: (دہربرینا بیروڑانی یہ ب ریکا دہستہ کومہ کی، وہک فشار ژبو دروستکرنا رایا گشتی ل سہر پرسہ کی یان جیبہجیکرنا داواکاریت ہاواتیان ب ریکیت ناشتیانہ، ژبہر ہندی خوہپیشاندان مافہ کی دہستوری بی ہاواتی عیراقی یہ، لدویف مادی (۳۸) ژ یاسایا دہستوری عیراقی ل ۲۰۰۵ ع.

ئینجا پرسیار ل فیڑی یہ:

ئہری خوہپیشاندان مافہ کی رہا یہ یا نہ؟

ژبو بہرسفا فی پرسیار، دی سہرنجی ئیخنہ ل سہر (یاسایا ریکخستنا خوہپیشاندانان ل ہہریمہ کوردستانی-عیراق ژمارہ ۱۱ ل سالہ (۲۰۱۰) ع، کو دفی یاسایدا ریکخستنا خوہپیشاندانان ہاتیہ کرن ژلانی:

- کی مافی ریکخستنا خوہپیشاندانان ہہیہ؟

*لدویف مادی پینچی، کوپلا ئیکی ژ فی یاسای، ہہر ہاواتیہ کی کو ب شیوہ کی یاسای د ہہریمیدا نیشتہ جی و ہہر پارٹہ کا سیاسی و ریکخراویت کومہنگہا مہدہنی و سہندیکیایت پیشہی و یہ کہتی و کومہل و ریکخستنیت دیتر ییت کو مولہت ہہی لدویف یاسای، مافی ریکخستنا خوہپیشاندانی بی ہہی.

- کئی دستھ لآت هه یه کو دهستیری ب ئەنجامدانا خوھپیشانانانی بدت یان ژێ رهد بکت؟

*مادی سی، کویلا ئیک و دوو و سی ژ ئی یاسایی دیژت :

-وهزیری دهسته لآت یا هه ی، کو دهستیری ب کرنا خوھپیشانانان بدت، ئە گەر خوھپیشانان سهرتاسه ری بوو ل هه ریما کوردستانی.

-سه روکیت یه که ییت ئیداری ماف یی هه ی کو دهستیری ب کرنا خوھپیشانانان بدت، ئە گەر خوھپیشانان نافخوه ی یه که ییت وان ییت کارگیری بوون.

-بو وهزیری و سه روکیت یه که ییت ئیداری هه یه، کو داخازکرنا خوھپیشانانان رهد بکن، ئە گەر بو وان دوپات بوو کو دی کرنا خوھپیشانانان زیانی ب سیسته م و ئاکاریت گشتی گه هین.

-برگا چاری دیژت: ژبو وی لیژنا کو داخازکرنا خوھپیشانانانی کری هه یه، کو ره خنی ل بریارا رهدکرنی بدت، به رامبه ری دادگه ها تیته له جوونی ل سنوری ناوچا خو ه د ماوی سی رۆژاندا ژ میژویا راگه هاندنا رهدکرنی و پیوسته دادگه ه د ماوی ٤٨ ده مژمیراندا وی ره خنی ئیکلانی بکت.

-مه به ستا خوھپیشانانانی و ریکیت چوونا به ره ف جهی خوھپیشانانانی و ده م و جهی خوھپیشانانانی:-

*مادی چار، کویلا دووی دیژت: لده می داخازا خوھپیشانانانی ده یته کرن پیدفیه دووی داخازیدا نافونیشان و ئیمزایا ئەندامیت لژنا سه ره پهرشتیاریا کاری خوھپیشانانانی هه بت و مه به ستا وان ژ خوھپیشانانانی دیاربت و ریکیت چوونا به ره ف جهی خوھپیشانانانی به یته ده ستنیشانکرن و ده م و جهی خوھپیشانانانی ژ به یته ده ستنیشانکرن.

- کیش لایه ن دی پاراستنا خوھپیشانده ران کت؟

*مادی پینجی، برگا دووی دیژت: ده رگه هیته پۆلیسا دی پاراستنا خوھپیشانده ران کت.

-ب کارئینانا چه کی د خوھپیشاناناندا.

*مادی هفتی ژ ئی یاسایی باسی هندی یا کری، کو چینابت خوھپیشانده ر چه کی بکاربینن یان ژێ دگه ل خو ه راکن هه تا ئە گەر موله ت ژێ ب وی چه کی هه بت.

-ئه ری پیرابوونین پیویست چنه د چارچوئی "ئە گەر خوھپیشانان ژ وی ئارمانجی ده رکه فت یا کو مه به ست یی یان ژێ ژوی ده می بوری، یا کو بو هاتی ده ستنیشانکرن؟".

*مادی هه شتی، برگا ئیک: بو وهزیری یان ژێ سه روکی یه که یا کارگیری هه یه، کو راویژی دگه ل لژنا سه ره پهرشتیار بکت ژبو به لافه پیکرنا خوھپیشانده ر ل ده می کو ده رکه فت ژ وی ئارمانجا کو مه به ست یی یان ژێ ئە گەر ژوی ده می بوری یا کو بو هاتی ده ستنیشانکرن.

*برگا دووی: ئە گەر ده رگه هیته پۆلیسا ماندیبوون دیت لده می به لافه پیکرنا خوھپیشانده راندا، سه ره رای کو داخازی ژێ دکرن کو به لافه بن، لی هه ر خوھپیشانده ر د به رده وام بوون د خوھپیشانانان دا، لوی ده می بو پۆلیسان هه یه (مۆرک مدنی) بکاربینن ژبو به لافه پیکرنا خوھپیشانده ر. و ههروه سا

پێرابوونین یاسای بهینه وەرگرتن د دەرمانی وی کهسی کو ئازاوهی دروست دکت لدهمی خوہپیشاندانی دا.

-ئەگەر خوہپیشاندەرەن زیان گەھانده سیستەمی گشتی و ئادابیت گشتی یان زیان گەھانده سامانی گشتی یان سامانی تایبەت، دی پێرابوون چ بن؟.

*ماددی نەھ: ئەگەر ل دەمی خوہپیشاندانیدا تیکدانا ئاسایش یان سیستەمی گشتی یان ئادابیت گشتی هاتە کەرن یان زیان گەھانده سامانی گشتی یان زیان سامانی تایبەت یان زیان خوہپیشاندان دەرکەفت ژوی ئارمانجا کو مەبەست پی، ل وی دەمی دی قەرەبويا وان زیانیت هاتین کەرن ل ستوی تیکدەرەن بت و دی پێرابوونین یاسای ژێ د دەرمانی واندا هیتە کەرن.

-ئەگەر دەرگەھیت پۆلیسا دەرکەفتن ژ وی سنوری هیزی ئەوی کو بو هاتی دەستنیشانکەرن، دی پێرابوون چ بن؟.

*مادی دەھ، برگا ئیکی دیژت: هەرگافا دەرگەھیت پۆلیسا ژ وی سنوری کو بو هاتی دەستنیشانکەرن دەرکەفتن ل دژی خوہپیشاندەرە، ل وی دەمی دی برووی پێرابوونیت یاسای بن.

*برگا دووی: دی حکومەت پابەندبەت...

"گۆرانکاری به شیوازی

مهدهنی و ئاشتیانه"

چالاکوان / شانیا محهمه

Kurdistan - sluemani

هه موو دهوله تیک یا هه ریمیک که سیستمی سیاسی دیموکراسیهت بوو ئایدایه کی تری بو ئه کریت.

"یه کیک له پایه گرینگه کانی دیموکراسیهت هه ئبژاردنه و له پرۆسهی هه ئبژاردنیشا دوو جۆر ئه نجامی هه یه که هه موو هاوالتیان به یه ک را، دهنگ ئه دهن به پارتیکی سیاسی یا خود به کۆی دهنگ دهسه لاتی لیوه رگرئه گیریته وه."

له کۆی دهوله تان شۆرشێ چه کداری کراوه به لام له سه دهی ۲۱ دا باوه شۆرشێکی مه دهنی و ئاشتیخوازانیه ته ویش به پرۆسهی هه ئبژاردن دیته کایه، هه ر دهسه لاتیکی خراب دهسه لاته که ی به کارهینا و له بهر ژه وهندی هاوالتیان په یروهی دهسه لاتی نه کرد ئاوا تاکه چاره سه ر بو لادانی له کورسی دهسه لات "گۆرانکاری به شیوازی مه دهنی و ئاشتیانه" ده بیته باشترین بژاردیه بو گۆرینی دهسه لاتیکی سیاسی و لاوا کردنی هه ر پارتیکی دیکتاتور، له ئیستادای کۆماری عیراق دهسه لاتی سیاسی رهنگدانه وهی به رپوه بردنیکێ خرابی لیکه وتوته وه ده ستوور و یاسا کاری پیناکریت.

په یوسته گه لی عیراق هه موو ئه و مافه ده ستوریانه که له گه ل هه ریمی کوردستانیان هه یه، په پهندی ئه و دهقه ده ستوریه، و ئه وهی سه قامگیری وه لاتی عیراق نه بیته دوزه خیکێ تر بو عیراقیان.

"زمانی کوردی"

چالاکفان / نیروژ عزهت

Kurdistan - duhok

زمان ئەو ئالافێ زیندییه کو هەر ژ دەستپێکا ژيانا مروفايه تیی پەیدا بوییه و هەر ژ هینگێ وەرە هەتا نوکە د وەرار و گەشە کرنه کا بەردەوام دایه و بی تایبەتە ب مروفان فە.

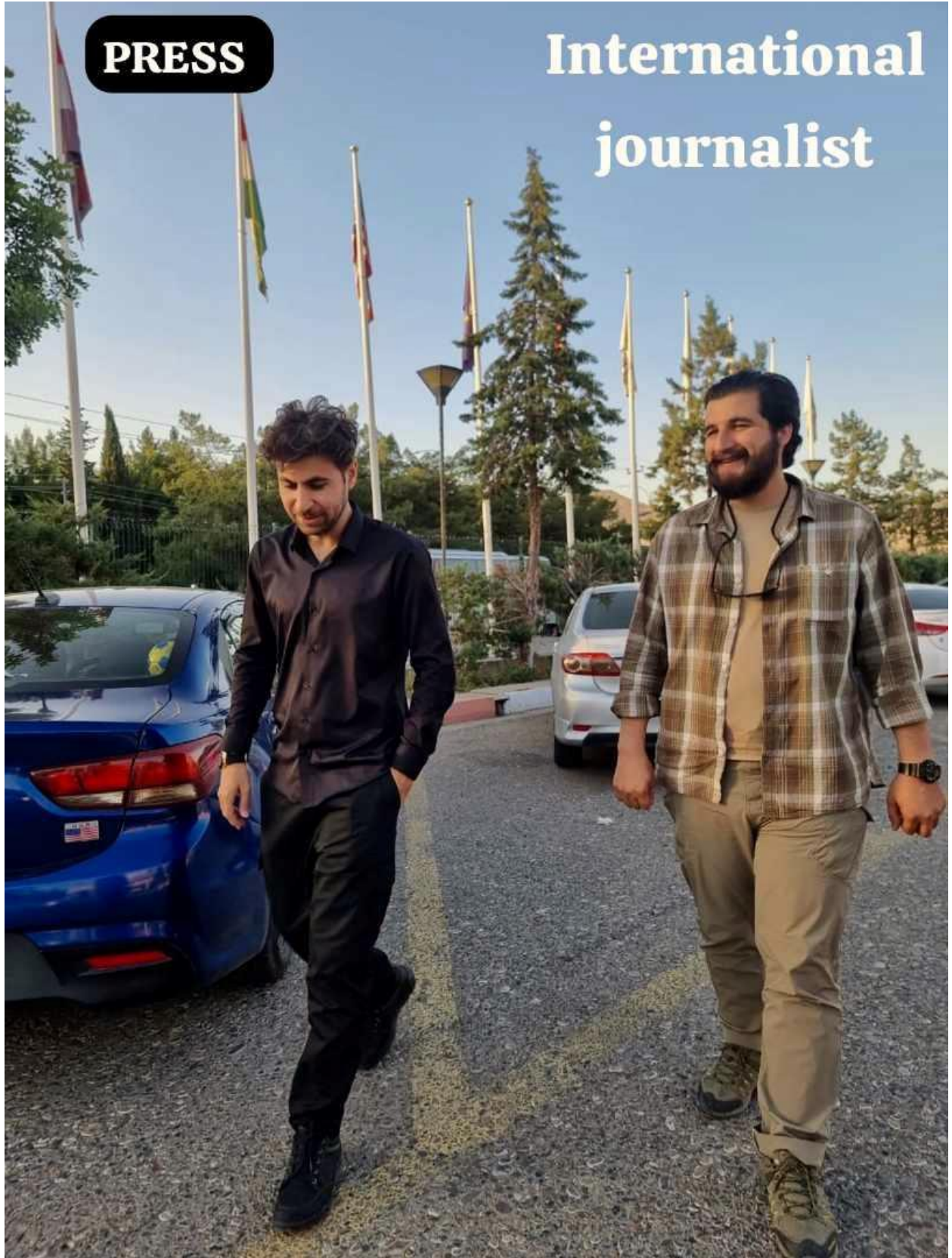
زمان بو تیگە هشتی دنایهرا تاکین جفاکیدا دهیتە بکارئینان، مروف دشیته دەربرینی ژ هەست و سوز و هزرین خۆه بکت ب ریکا زمانی، هەروەسا زمان ب پاراستنا کولتور و شارستانی مروفايه تیی رادبت و ب پیک گوهرینا هزران دنایهرا جفاکاندا رادبت، هەر زمانه ک ژ چەند دیالیکته کان پیک دهیت کو دیالیکت ژ شیوهیین جودا بین ناخفتنی نه، ئەو کەسین د ژینگه هە کیدا دژین دیالیکتا خۆه یا هە ی کو جودایه ژ ژینگه هە کا دی، زمانی مه ی کوردی ژێ ژ دوو دیالیکتین سەرە کی پیک دهیت:

۱- دیالیکتا کرمانجیا سەری

۲- دیالیکتا کرمانجیا خوارێ

هەر دیالیکته ک ژێ ژ چەند شیوه زاران پیک دهیت وه ک دیالیکتا کرمانجیا سەری کو ژ شیوه زارین (هە کاری، بوتانی، بادینی) پیک دهیت، و هەر شیوه زاره ک ژ چەند ده فوکان پیک دهیت بو نمونه وه کی شیوه زارین بادینی ژ ده فوکین (دهوک، زاخو، ئاکری ...) پیک دهیت . ئە گەر تیگە هشتن دنایهرا دوو دیالیکتاندا هەبت ئەو هەردوو دیالیکت بو زمانه کی سەر به خۆه دزفرن، به لی ئە گەر تیگە هشتن دنایهرا واندا نهبت، هەر دیالیکته ک بو زمانه کی سەر به خۆه دزفرت .

"زمان هەبوون و پەیدا بوونا مروفی دسه لمینیت و لسەر مه پیدفیه ئەم زمانی خو بی کوردی ئانکو زمانی دایکی ب پارێزین و ژ پەیفین بیانی پاقر بکن ، ژبه رکو ئەف زمانی مه بی کوردی کوردبوونا مه دسه لمینت و دفیت شانازی پتر بی بن."

ل ریکه فتی ۲۰۲۳/۵/۹ ل (نقیسینگه هاریکخستنا پارتی دیموکراتی کوردستان-دهۆک) جفاتا (گوفارا رۆژا مه) ژلای هیژا (د.پشتیوان صادق) به ریرسی نقیسینگه هی و شاندى دگه لدا هاتن پیشوازیکن.

ل کومبوونیدا گوتویژ هاتن کرن ل سه ر "هه نگاوین تازه یین پیشهاتین زیهنی و رۆژنامه فانی نیف ده وله تی ل گوفارا رۆژا مه دا، و چه وانیا رولی گه نجان د پیشفه برنا جفاتى و گوفارا کوردیدا." دیسان ریزدار (دکتور پشتیوانی) بشتهفانی ل ههر هه نگاوه کی راگه هاند و رۆلی گوفاری بهرز نرخاند.

ده‌بارهی کار و پیشه‌ی ژبانی
که سایه‌تیه کان
چالاکفان / ئەحمەد حاجی و شاناز
هه‌ولپیری

Kurdistan - hewler

ئاسۆ محمد قادر:

ئاسۆ محمد له‌سالی ١٩٧٥ له دایک بوه له گوندی سیگردکان سهر به ناحیه‌ی تهق تهق خویندنی به‌کالۆریۆس ته‌واو کردیه له زانسته کۆمه‌لایه‌تیه‌کان، وه یه‌کیکه له که‌سایه‌تیه به تواناکانی نیو بواری هونه‌ری به‌تایبه‌تی بواری موزیک، له‌سالی ١٩٩٣ له بواری موزیک کارده‌کات یه‌کیکه له و که‌سایه‌تیانه‌ی که جی په‌نجه‌ی زۆری هه‌یه له نیو بواری هونه‌ردا به‌هۆی توانا لیهاتویه‌وه به‌ژداربوه له تۆمارکردنی سه‌رجه‌م گۆرانیه‌کانی "تهق تهق" وه له‌سه‌رجه‌م بۆنه‌ نشتیمانی و نه‌ته‌وه‌یه‌کان 'تهق تهق' و ده‌وروبه‌ری به‌ژدار بوه.

وه له‌ سه‌له‌کانی ٢٠٠٢ بۆ ٢٠٠٣ له‌گه‌ل تپیی موزیکی 'تهق تهق' به‌ژداریان له دوو فیه‌ستفالی "سه‌ید برایم" کردوه به‌هۆی زیره‌کی و لیهاتویه‌وه ماوه‌ی ١٥ سال مامۆستا ی هونه‌ر بوه له چالاکیه‌کانی قوتابخانه، وه بۆ ماوه‌ی ١٠ سالیش سه‌روکی تپیی موزیکی تهق تهق بوه، وه زۆریه‌ی ئاوازه‌کانی تایبه‌ت بوون به‌ مندالان.

غازی احمد شینه:

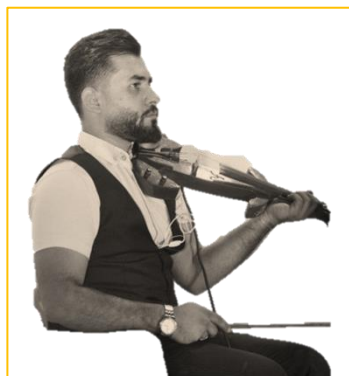
ناسراو به غازی شینه له سالی ۱۹۷۰ له دایک بوو له گوندی گهزوهشان له ده فه ری کهندیناوه، له ۱۹۸۶/۱/۱ په یوهندی کردوه به «تپی نه ته وه ی هونه ره مللیه کانی ههولیر» دواتر به هوی ئه شقی گهوره ی بو هونه ره پهره زیاتر بو خوی ئه دا ئه بی به ئه ندام له م تپه و باش دوو مانگ به شدار ده بی له تابلوکانی ئه م تپه، و به شدار ی گشت چالاکیه کانی ئه و تپه ی کردیه به هوی زیره ک و حهزو خولیای بو هونه توانی بی دابرا ن ماوه ی ۱۵ سال کاربکات! سالی ۲۰۰۰ خوی گواستووته

وه "به ریو به رایه تی شانوی ههولیر" هه ره له ویش به هوی دلسوزی بو هونه روگرنگی دانی به ریز هونه ره مند "هیوا سعاد" به ژداری ئه کا له گشت کار و چالاکیه هونه رییه کانی ئه م به ریو به رایه تیه وه ناسنامه ی (سه ندیکای هونه رهناندانی عیراقی) هه یه به واژوی هونده رهناند 'داودقه یسی' وه زیاتر له ۴۰ فلیم به ژداری کردوه به هوی که سیات...

ده وه ن عه بدو لا قادر:

ده وه ن عه بدو لا له سالی ۱۹۹۳ له ته قته ق له دایک بوو، هه ره له مندالیه وه ئارهزو خولیا فیرونی موزیکی هه بوو سالی ۲۰۰۶ ئامیری فایولینی کری چوه کورسی هاوینه له سه نته ری چالاکیه گه نجانی کوپه، به ژداری له کورسه که کرد بو ماوه ی ۳ مانگ خوله که بوو سه ره تایه ک بو ده وه ن بو ئاشنابوون به موزیک و فایولین له سالی ۲۰۰۷ تیش ئه چپته لای ماموستایه کی تایه ت به ناوی "م. هه ژار مجد علی" که بو ماوه ی ۵ سال وانه ی فایولینی بی وتوو به شیوه یه کی زور ئه کادیمی، وه ماموستا هه ژار وه کو پالپشتیه کی گه وره له پشتی بوو بو ئه وه پهره به خه ونه که ی بداو به وه یه وه به ژداری پیکردیه له چه نندین کارو چالاکیه کان له ناو کوپه و ده وره به ری ، بو نمونه "به ژداری کردن له گه ل گروپی چالاکیه کانی قوتابخانه کان له شاری ههولیر و دهوک وه هه ردوو جار پله ی دوه میان به ده ست هینا له ئاستی کوردستان" گروپی سه نته ری گه نج. مجد سالار سلام.

ناسراو به مجد ئه سرینی له ۲۰۰۰/۷/۲ له دایک بوو له ته ق ته ق، دبلومی هه یه له شیکاری نه خوشیه کان به لام به هوی خولیای زوری بو میوزیک هه ره له مندالیه وه پهره ی به به ره کی خوی داوه وه ماموستا ئاسوش هه میسه پشتگیری بوو وه هانی داوه بو ئه وه ی بیته که سینی سه رکه وتوو، مجد به هوی جوش و خرۆشه که ی بو میوزیک داوا له خانه واده که ی ئه کا که یارمه تی بدن بو کپینی ئالاتیکی که مان بو ئه وه ی زیاتر پهره به به ره ی خوی بدا، به هوی پروا به خوبوون حه زوو ئاره زوی مجد ئه بیته ماموستای دووه می توری کومه لایه تی ده بی، که ئه مه ش وایکردوو له ئاستیکی ئه کادیمی ئامیری که مان بژهنیت وه توانی ژهنینی

سنایله جیاوازه کانی هه یه، جگه له کوردی "تورکی و عه ره بی و فارسی" ده زانیت وه سه ره تای ده رکه وتنیشی له میدیا له 'که نالی ئاسمانی' بوو به ژداری بوو له چه نندین "کارو چالاکیه کانی قوتابخانه و فیستفال ...

سهرکهوت عزالدین نجم الدین: ناسراو به سهرکهوت ههولپیری له سالی ۱۹۷۹ له دایک بووه له شاری ههولپیر له گهره کی تهیراوه ، له سالی ۱۹۹۲ هاتووته نیو بواری هونهروهه، به تپی میوزیکی «خنده و بیریفان و ئهوین و گولانی» له سالی ۲۰۰۰ په یوهندی کردووه به گروپی "میوزیکی تورکمان"ی ههولپیر که مامۆستای خوالیخۆشبوو 'یشار مشکوو' سهرپهرشتی ئه کرد، چهند جار بو فیسثقاله کان سهردانی تورکیایان کردووه له چهند تیفی و که ناله کان به ژداریان کردووه، ماوهیه کی زۆریش بهردهوام بوون، سالی ۲۰۰۷ په یوهندی کردووه به ' تپی نه تهوهپی هونهره میلیه کانی ههولپیر' به هوی زۆری ئه شقی بو هونهر وایکرد که سهرکهوت زیاتر پهره به خوی بدات، خاوهنی چهندین خهلاتی ریزلینانیشه که له بواری هونهری پی به خشاوه و له چهندین کار به ژداری کردووه وه ک " میوزیک و ئه نازیری دهنگ " وه خاوهن ستۆدیوی تپی میوزیکیه که ئاههنگی تایبه تیه کان ده کات .

هونهر تاهیر: له سالی ۱۹۸۸ له ههولپیر له دایک بووه ،خاوهن پروانامهی دیبلۆمه له بهشی هونهری له

په یمانگی هونهره جوانه کانی کۆیه، خویندنی تهواو کردووه له سالی ۲۰۰۹ دواي تهواو کردنی خویندنی راسته وخو دهستی به کاری هونهری کردووه، وه له سهر چهندین بابته و کیشهی جۆرا و جۆری رۆژانهی هاوالاتیان کاری کردووه، که به شیکی زۆری ئه و کیشانهی نمایشکراوه به هوی کاریگهری بیروکه و دهرهینان و نواندنی باشی ئه کتهره کان دهرئه نجام و چاره سهری خیرا و باشی هه بووه، تهواوی کاره کانی ئه م گروپه له لایهن (هونهر) نووسین و دهرهینانی بو کراوه وه ههر یه ک له ئه کتهره کانی د. که یفی ئه حمهد و فهرهیدون {حمدامین هه وراز و سهردار ئه کره م} به شداریان تیدا کردووه، سالانه له لایهن فیسثقاله ن نیوده وه ته کانی به تایبهت و لاتانی دراوسی عیراق و کیشوره کانی تری دنیا کاره شانۆیه کانی «گروپی شانۆ» بو شانۆ بانگهێشت ده کریت بو نمایش کردنی...

نهوزاد جهواد: له سالی ۱۹۹۰ له ناحیهی ته قتهق له دایک بووه، به هوی حهزو خولیا زۆره کهی بو هونهر، ههر زوو چوینه ناو کاری هونهرهیهوه چوینه په یمانگی هونهره جوانه کانی شههید جه عفر له کۆیه، وه به هوی ئاره زوه زۆره کهی بو هونهر توانی پلهی یه کهم به دهست بهیینیت وه له سالی ۲۰۱۰ تاوه کو ئیستا به بهردهوامی خهریکی کاری هونهریه، به ژداری له چهندین «دراماو کورته فیلم و بهرنامهی ته له فزیونی» کردووه وه ههروهها به ژداری له چهندین کورته فیلم کردهوه وه کو {کورته فیلمی پشیمه رگه و ئاوی بی دهنگ و خو شهوستی و ئه سپی شیت} که له شاره کانی ههولپیر و سلیمانی و کۆیه و ته قتهق نمایش کراوه وه زیاتر له ۲۰ خهلاتی به دهست هیناوه له کوردستان، دوا کورته فیلمیشی به ناوی «تراویلیکه» بو، که له ناوه دهرهوی کوردستان نمایش کراوه زیاتر به ژداری له ۱۳ و لات کردهوه که نهوزاد خوی ئه کتهری سهره کی ئه و کورته فیلمه بووه، له ئیستادا ئه ندای کارای سهندیکای هونهر مه دانی کوردستانه له ههولپیر.

شاهۆ ابوبکر عبدالله: نوسراو به شاهۆ تهق تهق ، له ساڵی 1997 له دایکبووه له شارۆچکەیی تهق تهق ، له تەمەنیکی کەمدا خەریکی کاری راگەیانندن و هونەر بووه و ئەزموونی چەندین کەنالی جیاوازی کردووه وەک کەنانه کانی کوردماکس و نیت تیغی و سوپەر تیغی و ئافا ، وە کاری له گەڵ چەندین هونەرماندی گهوره کردووه ، له ئیستا سەرقالی کاری دەرھێنانە لەبوارە کانی فیلم و پرۆگرامدا .

وخواوەنی دوو کورتە فیلمە بەناوە کانی (ملوانکەیی شین) و (تراویکە) ، ئەم بەرھەمانە چەندین خەلات و پزێلینانیان بەدەستھێناوە لەسەر ئاستی کوردستان و نیو دەوڵەتی و هەرخۆی کاری دەرھێنانیان بۆ کردووه، بێجگە لە کاری هونەری کەسیکی زۆر بە ئەزموونە لە بواری سایبەر سیکوریتی و سۆشیال میدیا توانیویەتی چەندین کیشەیی جوراوجۆر چارەسەربکات بۆ خەلکی شارەکەیی و خەلکی کوردستان بە گشتی ، لە هەمان کاتدا خواوەنی پروانامەیی کۆمپانیای.

بنیاد فرحان کریم: له دایک بووی سالی (٦/١٠/١٩٩٩) به هوی شەری نەگریسی براکوژی لە شاروچکەیی کویە لە دایک بووه، وە دانیشتوی شاری هەولێرە بنیاد فرحان هەر لە مندالییەووە حەز و خولیایی زۆری هەبووه لە بواری شانۆ بە تاییبەت نواندن، هەر بوویە بنیاد لە تەمەنی (١٩) سالییە وە بریاریدا بچیتە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر لە بەشی

شانۆ و نواندن بەردەوام بێت، بنیاد هەر لە پەیمانگای توانیویەتی (١٠) شانۆ ئەنجام بدات و بەشیویەکی زۆر باش هەلسەنگیدراوه، بەژداری شانۆیی (تاریکتر لە شەو زەنگ) شانۆگەری (دوو تونیلی فەرەنسی) بە هەماهەنگی ئەکتەران (فەرەنسی و سوری) شانۆگەری (سکوات) بنیاد فرحان بەژداری چەندەها شانۆی تری کردووه لە هەموو شار و شاروچکەکانی هەریمی کوردستان، بنیاد لە کوتایی سالی خۆیندی پەیمانگای هونەرە جوانەکان توانی کارنامەیی شانۆی (گری)...

دلزار سەردار مەلود: دلزار سەردار له (٢/٨/٢٠٠٠) له شاری هەولێر له دایک بووه هەر لە مندالییەووە حەز و خولیایی گۆرانی وتنی هەبووه، بۆ یەكەمین جار بەهوی ئەو شوێنە جوگرافیەیی کە لێی گهوره بووه سەرەتا بەهونەری میلی دەستی بۆ کردووه و دواتر ورده ورده هاتوتە نیو هونەری ئەکادیمی و جیهانی و دەستی بە کاری هونەری کردووه و زیاتر پەرهی بەخۆی داوه و خۆی پیگەیانندووه و بەردەوامی بە کاری هونەری خۆی داوه و زیاتر بەرهو پیشچوووه سەرەتا فێری ئامێری شمشال بووه بۆ ماویەکی کورت و دواتر خۆی فێری ئامێری عود کردووه.

تا ئیستا بەردەوامی پێداوه و لە روی دەنگەووە شارەزایی لە زۆریەیی ستایله کوردیەکان هەیه، وەک (حەیران، لاوک، مەقام، پەستە) وە تا ستایله مودێرنەکان وە کاریگەری دەنگی هونەرماندی کۆچکردوو (ئەردەلان بەکری) لەسەرەتای دەرکەوتنی میدیایی لە کەنالیکی ئاسمانی بووه و دواتر.

ئه یوب شیروانی : ناوی ته واوی ئه یوب فه ریق فارس له ۱۹/۹/۱۹۹۸ له ناحیه یی شیروان مه زن له دایک بووه ئه یوب خاوه نی سه دان ده قه شیعی جیایه وه هه روه ها ئه یوب جه نده ها سمیناری به ربوه بردوو به شیوه یی ئونلاین و مه یدانی وه به ژداری زۆری خوله کان و کورسی جیاچیا کردوه وه ک (هونه ری گفتوگو و زمانی جه سته یی و خولی راگه یاندن و رینوس و کورسی تیگه یشته له خویندنه وه کتیب) له هه ره موویان بروانامه یی باوه ربیکراوی به خشراوه، وه هه روه ها ئه یوب شیروانی ده یان ته وه ر پێشکه ش کردوو له بواره کانی ده روونی و کومه لایه تی ده یان نووسینی له م بواره دا هه یه و له ئیستادا خه ریکی نووسینه وه ی پهرتوکیکه له م بوارانه دا، ئه یوب شیروانی خاوه ن به رهه می پیده شتی نه همامه تم به شیوه یی (پی دی ئی) له ئیستادا به رده سته له ۷۳ ده قه نووسین له خویی ده گرتی وه ئیستاش خاوه نی پهرتوکی به ناوه.

نیگارکیش لۆزان دلاوه: یه کیکه له شیوه کاره په یمانگی هونه ره جوانه کانی کوردستان، له سالی ۲۰۰۴/۲۱/۷ خه لکی شاری کۆیه له هه ولیر له دایک بووه هه ره له ته مه نی منایه وه به هره ی وینه کیشانی هه بوه و چه زی له هونه ری نیگارکیشان کردوه، له سالی ۲۰۱۷ به ته واوی دهستی به کاری نیگارکیشان کردوو، هه روه ها چه ندین گه شتی کردوو بو شار و گوند شاخاویه کانی کوردستان کردوو به مه به سستی خزمه تکردنی هونه ره، له سالی ۲۰۲۰ چۆته په یمانگی هونه ره جوانه کانی هه ولیر بۆ زیاتر په ره به هونه ره که ی بدات، هه روه ها به ژداری چه ندین چالاکي کردوو وه ک (کاری دهستی و ره ننگردنی روخساری مندانان)، له ئیستایه قۆتابی په یمانگی هونه ره جوانه کانی هه ولیره له قۆناعی پینجه م کاره هونه ره کانی پیکه اتوه له (پۆرترهیت ، مۆدیل راسته وخۆ، ته ختیت ، رهنگی زهیتی، رهنگی ئاوی ، پلێت، سیرامیک په یکه رتاشی ، ته کنیک ، دیواره بند، دارشتن، قه له م رهنگ)...

نیگار کیش ئاکار راوچی: یه کیکه له شیوه کار و فۆتوگرافه ره کانی کوردستان، له سالی ۱۹۹۰/۴/۷ له بنه ماله یه کی ناسراوی شاری رانیه له دایک بووه، ئیستا دانیشتویی وه لاتی به ریتانیایه، هه ره له ته مه نی مندالیه وه چه زی له هونه ری نیگارکیشان کردوو، له سالی ۲۰۰۹ وینه ی سروشتی رانیه ی گرتوو، له سالی ۲۰۱۰ به ته واوی دهستی به کاری فۆتوگرافی کردوو، چه ندین گه شتی جورا و جور بو شار و گوند و ناوچه شاخاویه کانی کوردستان کردوو به مه به سستی خزمه تکردنی سروشت و کلتوری کوردستان، وه هه روه ها به ژداری چه ندین چالاکي کردوو، چه

ندین کاری بو (کلپ و فیلم و سینما و شانۆ) کردوو، ده رچووی به شی نیگار کیشی هونه ره جوانه کانی کولێژی سه لاهه ددین بووه، کاره فۆتوگرافه کانی پیکه اتوو له (ئیرۆتیک و دیجیتال ئارت و فۆتوئارت و پوتریت و لاندسکیپ و مایکرو) کاره شیوه کاریه کانیشی پیکه اتوو له تابلۆ.

"جالاكيين گوڤارا رۆژا مه و زۆنى كوردستان له ههريمي كوردستان"

جفاتين مه، لسهر ئاستي ههريما كوردستاني سه ره دانا مه زاري نه مران كر، هه م ژبو به ئين و سوزو متمانين خو ه بي نيشتماني و هه م وهك بيرنانين له سه ر شو ره شه كاني بارزاني.

KURDISTAN ZONE – PIRMAM

دیسان، بهرنامهیهك زێهنی و نهتهوهی هاته سازدان، كو ههر چهفتیانه گهنجین كورد ل رۆژانین پینچ شه‌مبیان ل ده‌مژمێر شه‌شی ئیفاران ل فه‌خوارنگه‌هان كومبین ژبو پتر به‌لافكرنا هزرا جفاكا مه‌ده‌نی دناف كومه‌نگه‌هی كوردیدا، و پتر گۆتویژكرن ل سه‌ر هه‌نگاوین تازه ژبو پێشكه‌فتنا گۆفارا كوردی.

*هەر وهسان گه نجان دخواستن (زۆنی کوردستان) وهك هزر و هوشمه ندى دناف گشت تهخ و چينين جفاكيدا بكن بابته، له وړان بپياردان كومبوون و جفيني خوه ببنه گشت شارين كوردستاني.

*دیسان ل باژیری ئاکری جقاتی ته کهزی ل سەر ئەوی چەندی کر، ھندەک کوم بهینە دەستنیشانکرن ژبو ئەوی چەندی داکو بشین گەنجین ھەریم کوردستانی کار ل سەر بەرژەو ھەندین نەتەو ھی بکن و د سوشیال میدیاییدا بکن بابەت، لەو ڕان ھەر ژبەر ئەفی چەندی گەنجین ئاکری ب گەرمی بەشاری د ئەفی کومبوونیدا کرن، و پەیا ما زۆنی بەرزخانەن.

هەر دیسان گەنجین دەفەرین ب سەر (شیلادز، دیره‌لوك، هیتوت، ئامیدی، سێرێ) ب
 گەرمی بەشداری بزافا رۆشنییرییا گوڤاری بوون، چەندین چالاکی سازدان ژبو پێشکەفتنا
 تاکێ کورد لده‌فهران و دەستپێشخەرییا گوڤاری.

گوڤارا رۆژا مه

Ne cihê gengeşêye, ku vê rewîştê dualismê serejêr yan berûvaj bikî, cesedî danî li pêş giyanî û aqilî. Lê ji wê bêhtire ku bizivirîne bû jor û jêr di der bareyê gotina navdar ya René Descartes, "*cogito ergo sum*", dihizirim ez heme.

Lê Nietzsche li cihê vê gotinê dibêje, "ez hizir dikim, aferînerim, çûnku ez heme", herweha, "ez im, ango ez hizir dikem", teceşdkirina Ez "ego" yan Xwe, "self" dihêtin pêş hizira Ez ê, ji ber wê yekê cesedê rastî yê Ez'ê û hestê wê diçe pêş pêzanîna aqilê wê bi xwe. Hizirên Ez'ê ne li ser wê bi xwe ne, lê dihên piştî amadebûna wê di nav cesed û viyana xwe de. Nietzsche giranîya nihêrîn û pêspêktîvan dide ser gengeşeya li ser laş û giyan û kesayetiyê ji aqilî vediguhêze ser cesedî.

Ji filosofiya Schopenhauer, Nietzsche hîn bibû ku giraniyê bide ser viyanê, weke ku hêza hajotin û birêvebirina mirovî ye.

Ji bu Schopenhauer viyan "*willen*" zor girînge. Welê F.Nietzsche ji wextek dirêj da weha têgihîştibû, ku viyan weke hajotinek kore ye ji ber ku tenha mirovî dihajot ji bû hinek baştiriyê yan bêhtirîya jiyanê. Ew bi vî awayî tenha mirovî berew hajotin û dilniyayî ya jiyanê ve radikêşe ku Nietzsche bi xwe gelek li dij bû. Li vê derê aşkera dike, ka Zerdeşt di kevirên granîtê de çî dikola, "*tenha ew cihê jiyan lê hebe, li wê derê viyan heye, lê viyan ne ji bû jiyanê, belê- weha ezê te fêr bikim- viyan ji bu hêzê!. Gelek bi biha bigirin bêhtir ji jiyanê bi xwe, bêguman ji vê bihagirtinê - viyan ji bû hêzê dipeyve*".

Sextî ji bû viyan, ji bû hêzê ew e, ew çî hêze ku ew qas gengeşe li ser heye?. Dema Nietzsche bi dînamîkek, bi têgihîştinek filosofi li ser hêzê yan cengê diaxive, vedigere paş bû serdema Heraklît ku digot; "Ceng bavê hemî tiştîye" û Empedokles; "*evînîye, rikeberî û kevin-hêzên aferîner*".

Her dem tişteke heye ku mirovî divêtin, ew jî viyan e, û wê pêwîstî bi hêzê heye heta ku bi cih bibe, bigehe armanca ku mirov bizavê ji bû dike. Ji ber wê yekê viyan ji bû hêzê hezeke di naxê mirovan de, hêz li ser xwe bi xwe hebe, li ser şopa pêşmirovayetiye biçê heta mirov bibe *ew mirov yê ku mirov ew e*.

Kovan Sindî

Jêder:

-Piter Thielst, Nietzsche's Filosofi(1999).

-Friedrich Nietzsche, Also Sparch Zarathustra, Der Goldmann Verlag, zehnte Auflage.

TBN: Di kovara elektronî ya NIVÎS, jimare 20 de li 21.09/2002 hatiye belavkirin.

Pêşmirov bi xwe nabe Xweda, belê dê bibe ew mirov yê bi xwe biriyara xwe li ser tiştan bide, bi vî awayî dê bibe ew kes yê, ku ew e. Pêşmirov dê bibetin mirovek kok, dê bigehîtin jiyan a bilind û aferîner. Her weha dikane bibe ew hêz ya bi ser asteng, û tengasiyan bikeve û xwe nas bike. Weke xala destpêkê ya ku ramanê û bihagiraniyê dide jiyanê. Pêşmirov çî peywendî bi bingehe jînşinasî an ku zanistî“*biology*“, regezî yan metafîsikî ve nîn e, belê tenha hebûn“*existence*“, weke symbol yan pêşwênayek ji amadegîyên peyt yên jiyanê ye.

Pêşmirov ji bû Nietzsche derûn û hebûn e. Weke mirovê di hemî çaxan de dijît û amade bibet ji bû her guherînekê. Pirsgrêka mirovî ew e, ku dizane yan dikane di der bareyê jiyanê de pêtir bizanîtin ji ewa bikaribe helgire yan tehemul bike û pir sexte ku êdî li paş xwe ve bizivire.

Nietzsche weke kesekî jîr yan birûmet her şeweyek jiyan destsazî“*artificial*“ yan sermestî wek nimûne (av yan şerabên serxweşker), red dike, bawer nake ku bi vî awayê Dionyosek sadde pêşmirovayetî bi cih bibe. Ji ber ku pêşmirovayetî serabeke, ku hêsta mirov ne gihiştîyê, lê aşopeke weke ku divêtin ji cîhana hiziran derkeve, bibe goşt û xwîn di navbera mirovan da û biçê di naxê wan de. Serabeke, belê ne ku mirov bi xwe bibe ew serab û di nav de bibe hilm û bilind bibe asmên.

Ji bû Nietzsche pir giring bû, ku mirovên nû divê dest ji wan Xwedayên kevin berdin, û ne kevin di Kristiyanîyê yan hinek ayîn û aşopên olên kevin de. Lê bi formên zanistî, xerîkbûnên komelgehî bêxin di pêşkeftinê de, xoşiyê bi dîtinên xwe li ser bextewerî û şadûmanîyê pêşve bibin.

Viyan ji bû hêzê.

Tiştêk pir diyare, ku bi hebûnê û viyanê weke ku Nietzsche dixwaze bi pêşmirovatiyê palbide pêş, demê bi awayekî aşkera rê didet Zerdeşt ku xwe li dij rewîştên krîstîyanî û dualismê darêje.

Giyan û aqilî goftûgoyek pir dirêj li ser heye. Her weha fakterên serbixwe, weke ku dikanin li paş xwe bizivirin li dij laşî an ku cesedî rawestin, wî bêxin di kirasê şermê de, heta xwe bi pêçan, û perdeyan veşêre û nehêtin dîtin. Belê Zerdeştî ramanekî din heye û weha digot,“*cesed jîriyekî pir mezine, pir hemerenge li gel yek ramanê, ceng û aşîfî ye . Laşê te birayê min jî aqilî ye, ewe yê tu jêra dibêjê ‘giyan’ kargehek û dezgahek biçûke ji bû jîriya te ya mezin, dibêjim tu bi vê gotinê serfirazê. Belê ya mezintrîn ewe, birayê hêja , divê tu bawer bikî, laşê te ye û jîriya wî ya mezin e li pişt hizir û hestên te. Weke fêhrisek aza rawestayê, zanayekî ne-diyare, navê wî tu bi xweyê. Ew di cesedî da dijî, cesedê te ew bi xweyê“.*

Pêşmirov, “*übermensch*“.

Li vê derê em li pêş gotinek radîkal rû bi rû ne di, “Zerdeşt weha peyivî“ de , di heman demê de ev gotine bû ku hatiye bed-bikarbirin û bed-têgihîştin. Pêşmirov bû pêşwênayê Gêrmanên arîperist yê xwe serbilindtirîn, ciwantirîn û mêrtirîn regez pesend dikirin. Bê guman Nietzsche bi xwe li benda wê yekê nebû, zêdebarî wê yakê ku hinek çêjeyên dij-samîtîk li cem xuya dibûn jî, lê hinek bed-têgihîştin li hin derên din aşkera dibin û bi taybetî di *Ecce Homo* de. Ji pêş hertîştî ew teşwîhên îdeal-romantîk bûn ku pêşmirov dana li pêş hemî kesê, weke toxmê mirovan yê here hêja, payebilind û pir ciwan û bi hoş. Ev pêşmirov e çîye?. Divê mirov vê pirsiyarê ji Zerdeştî bixwe bike, demê li ser vê yekê weha dibêje, “*ezê we fêrî pêşmirovayetiye bikim, mirov divêtin biser bikeve, ma we çî kiriye heta hûn biser bikevin?*“.

Hemî aferînişan heta niha ji bilî xwe tiştê aferandiye, û herweha hûn dixwazin bibin ev mezinahîya paşvekêşana pêlên deriyayan, her biçin paş bû postaniyê(heywan), li cihê hindê, ku bibin mirov û biser mirovan bikevin.?[...].

Pêşmirov bi ramane bi erdê ra[...]. *Ez ji we ra sûnd dixum gelî birayan: bawerîya xwe bi erdê ra bihêlin, û ji wan bawer nekin yê guhên we ji axaftinên vale û hêvîyên aşopî pir dikin. Ew ê mezin ji mirovan ew e, yê ku bibe pirek, lê ne ji bû çî mereman. Ew ê ji mirovan hez bike , ew e yê dihelêtin û ava dibe[...].* (Friedrich Nietzsche, *Zerdeşt weha Peyivî*, Beşa yekem).

Li vêre gelek tişt bi yek carê xuya dibin, demê Zerdeşt dibêje: Bawerîya xwe bi rerdê ra bihêlin!. Ew rasterast ne weke Krîstianiyê yan Îslamê radiweste, û dîtinek ne wek heve li gel Krîstianiyê yan Îslamê. Li cîhana sermed û giyanî dixwaze bibe armanca jiyane ya bilind.

Ji bû Zerdeştî xala serekîn ew e, ku ji bû mirovê bêdesthelat, jar û perîşan diyar bike, ku Xwedê wê mir e, û rastî ew e ya ku jiyana laş û giyanê mirovan bi erdê ra hevbend dike, çî bi başî û çî bi xirabî.

Ji bû Zerdeştî ev rastiye bi şeraştên jiyane ve hevpeywestin, ewên xwe nişan didin ji bû çêbûna pêşmirovan. Pêşmirov ew mirov e yê ku hemî tiştan ji bû mirovayetiye li pişt xwe bihêle, hêjayî gotinê ye ku bi ser hemî Xwedayên pot bikeve, nîrxên jiyana ne-durist dad bike û xwe bi destê xwe bihîne hebûnê.

Weke Mosa, Zerdeşt ji çiyân dihêt xwar berew gund û bajarên weletê xwe ve diçe heta gelê xwe di peyamên xwe yên Xwedayî bigihîne, lê berûvajî Mosa, Zerdeşt çî tabloyên nû ji cem Xwedê na hîntin, belku ew bi xwe wan peyvên Xwedayî dinivîsîn e . Weke Mesîh “Îsa“, ew peykereke, ku bi tenhayî dijîtin, lê ne li biyabanan, belku di nav çiyân û şikeftên welatê xwe yê çiyayî da. Ji ber viyana mirovan ew ji çiyân dizivire nav gelê xwe heta wan ji tarîkiyê û bêdadiyê qurtalbike. Li vê derê ew ne tenha ji bû cawîdaniyê yan ji bû şahînaşahiya Xwedê hatibû , lê ji bû, ku " *her yek bibe ew, yê ku ew e, ji Fîlosofia Nietzsche*".

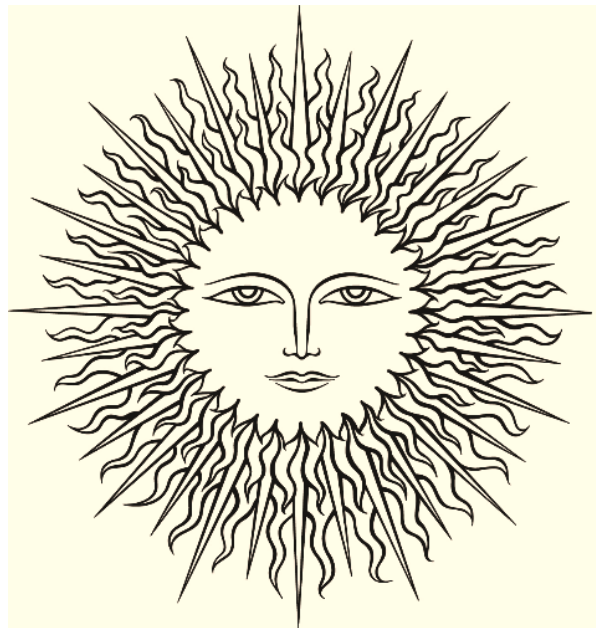
Mebest ji vê dastan a fîlosofî ku hatiye dariştin di çar beşan de ew e, ku Zerdeşt di jîyê sîh salî de ji çiyân dihêt xwarê û diçe di nav gelê xwe de. Piştî deh salan ji tenhayîyê, bi aşkirayî qesda nava milletê xwe dike, ji wan ra di axive û wan agahdar dike ka çî li dûv wan heye ger ew hoşên xwe bihînin serê xwe.

Zerdeşt di cara yekemîn de biser nekeft, lewra diviya ji nû, ji tenhayî, hêzên xwe kom bike, bi qûnaxek nû dest bi hizirên xwe yên pak bike, biçe di naxê mirovan de û wan fêrî ramana jiyânê bike.

Di dawîya rê de Zerdeşt stirana xwe ya nîvşev distrêt, ew a ku pêwîste tarîgewrikên xwerist ji jiyânê agahdar bike, nîşan li ser vê yakê ew bû, ku sûnahiyek weke şerek bi hîmnet xwe li erdê tewandibû, li ber lingên Zerdeştî xwe bi evînî, û ciwanî xemilan dibû û kevokan govend li hindavê dikirin. "*Eveye spîdeya min, roja min dest pê kir, wiha were noke tu, ey nivroja mezin*".

Zerdeşt wiha axivî û ji şikeftê derkeft. Weke xora spîdeyan demê berz dibe, weha berew asoyê çiyayên tarî berz bû. Bi vî awayî geriyânên Zerdeştî di nava gel de destpêdikin û li gelek deverên cêwaz digere. Ji pehlewânên li ser werîsan, parsgeran, şahan û heta moxan û mirovên tirsnak . Ev hemî gotin û yaştên Zerdeşt bûn ku bûn naveroka pertuka F.Nietzsche ya, "*Zerdeşt weha Peyivî*".

Nietzsche di karê xwe yê fîlosofî de li ser fîlosofî ya Zerdeştî ya xweragirtin û serneçemandina li ber tengasiyan bi kûratî dipeyve. Her weke hergav bêje; Belê bû jiyânê ji bêyî ku jê bê omêd bibe, serxwebûna însên, li ser lingên xwe rawestan li gel hemî bûyeran di jiyânê da, pirsgirêkên ku însan bi xwe bi hebûn û hizirên xwe çareser dike.

Her weha F.Nietzsche gelek peyame ji navê efsaneyî, peyamberî yê zana, û danerê olî yê Iranîyên kevin *Zerdeşt* û nêrînên giring li ser jiyana wî wergirtibûn. Ya ji hemiyê giringtir ew bû ku Nietzsche bi pêzanînên dîrokî karek weha filsofî mezin li ser peyamberek kevin weke *Zerdeşt*, ku berî bêhtir ji 2600 salan jiyabû, vekolînan bike, careka din filsofîya wî sax bike, bîne hebûnê û bi nivîskî bide ber çavên xwendevanan. Nietzsche rêyek wiha peyda kir, ku çawa kesayetiyek weke (*Zerdeşt*), dîrokî, kevin ji tevlihevbûna ronahî û tariyê bikane pendan li ser jiyane bibêje ku yeke din nikane bêyî ku nebe pêkenok yan di dij-hevokan de bi xeniqe. Kesayetiyekî weke *Zerdeşt* ku hêjaye bihêt gotin di jiyana xwe ya zû de dest bi mizgîn, û axiftinên xwe yê pîroz kirî ye û bû guhhişkan axiftiye.

Zerdeştê rast weke berî niha ji hat destnîşankirin peyamberek kevin yê gelên arî ye, li nêzik salên 600 bz hatiye jiyane, û ji berî zûtrîn filsofên sirûştas weke (Thales, Anaksîmander, Anaksîmanês û Pythagoras) jiya ye. Hêjayî gotinê ye, ku gelek filsofên kevin yê Grîkî navok yan naveroka babetên xwe yê bingeîn ji filsofî ya *Zerdeştî*, yan ji avêsta'ê wergirtiye, bi taybetî li ser her çîwar hokarên bingeîn yê jiyane (av, agir, bad û xak), (*Marry Boyce, a history of Zoroastrianism*).

Ev ayîna ku hatiye danan (*zoroastrism*) weke gelek olên din li ser bingeê şerrê di navbera hêzên pak û bedxwaz de, ku di Ahura Mazda û Angra Manyo yan (Ahrîmen) da kesayetî kiriye. Peristina vî dînê jî bi qorbanî û cejinên giyanpakkirinê dihat pêşwazîkirin. Goftarên *Zerdeşt* yê pak hatin nivîsîn û di Avestayê de hatin komkirin. Herweha hatin veguhastin ji nifişekê bû nifişên din, ku heta roja îro jî rûpelên wê li Îranê û Hindê peyda dibin. Nietzsche tenha hinek nav, yan jeveng ji *Zerdeştî* werdigire, weke din ew bi xwe taybetmendiyên rêhberiyê diaferîn e. Ew taybetmendiyên xorhelatî hêdî hêdî di filsofî a wî de kêmbûn û rewîstek Ewropî, rojavayî, li xwe digir e, ev rastî ye baş xuyaye demê mirov *Zerdeştî* ji nêzik li ber çavan bigire.

Di rastî da Nietzsche jevengên mytolojî yê melbendî li pişt kulturê Ewropî yê rojavayî hevbend dike, wek: Dionysos yê Grîkî, Mosa yê cuhî, Jêsus (Mesîh), herweha di peyivîn û zanista xwe de li ser Apollon û Sokrates. Weke Dionysos, *Zerdeşt* yek ji erê-bêjan e û misogerkerê jiyane ye bi pileyên yekemîn.

Weke Dionysos ew bêhtrîn dimîne li derve di nava sirûştî de û hemî toxmên giyaneweran li dorê xwe kom dike.

Zerdeşt Weha Peyivî.

KOVAN SNDI

KURDISTAN-ZAXO

Di geşbûnên zanistî da, filosofê Elman yê navdar Friedrich Wilhelm Nietzsche biriyar girtibû ku hemî rexneyên ne-avaker bide aliyekê, û xwe bike di xizmeta karekî filosofî yê tox de weke (*Also sprach Zarathustra-Zerdeşt wiha peyivî*).

Peyamên filosofî, ayînî yên pak ji derûnê peyamberekî asîmanî, bê hemta yê çerxê xwe (Zerdeşt), bûn armanca F. W. Nietzsche. Wî di filosofîya xwe de li ser pend û gotarên Zerdeştî pêkolîn kirin da ku vê gengeşa ku di naveroka xwe da filosofiyek olî ye, bêxît di şeweyekî filosofî de, bi kêşan û pîvanên rojavayî.

Pirtûk weke îro navdar e, pêk dihêt ji çar beşan, belê ew ne hizira F. Nietzsche bû ku di destpêkê de wî karî berdewam bike. Dema wî di şubata sala 1883'an de beşa yekemîn şande cem berpirsiyarê çapxanê, di hizira wî de ne bû ku li ser wî babetî berdewam bike ku nivîsîna wî du salan vekêşa bû. Beşê yekem li kanûna duwem li sala 1883 ê li Rapallo hatibû nivîsîn, beşê duwê li meha temuzê di heman salê de, yê sêyem jî li kanûna duwem li sala 1884 ê li bajarê Nîs, beşê çûwarem û dawiyê li kanûna sala 1885ê her li Nîs bi dawî bû. Her sê beşên yekemîn verêkiribûn çapxanê, hatin çap kirin, lê beşê çarê hat çap kirin li ser kîstê wî bi xwe.

Bêgoman Nietzsche dizanî ku Zerdeşt kareke bi wate ye û koşîşek gelek mezin jê ra pêwîst e. Her weha wî bawer dikir ku eger karek weha giran û giring bike, dê bibit qunaxek nû, paye bilind di xizmet û pêşveçûnên filosofî ya cîhanî de. Wî li sala 1883ê di nameyekê da bo hevaleyê xwe nivîsî bû, "Zerdeştî ez qurtal kirim". Her weha di *Ecce Homo* da jî, ewa ku heta sala 1888ê jî nediyar bû di lîteratûrê filosofiyê de, gelek bi serkeftî pesnên vê nivîsê an ku, "Zarathustra" dike. Nietzsche di vî karê filosofî de îlhama xwe ji nivîskarê Amerîkî, Ralph Waldo Emersin (1803-1882) wergirtibû ku di wî demê de F. Nietzsche li xwendina amadeyî bû.

ARASH
FEKRI

Roj A MIE

MAGAZINE

MAGAZINE 2023 - 2024

